

NAŠ TOVARIŠ TV 15

NATISNILI SMO 42.000 IZVODOV

Št. 23 15. junija 1978 Leto XVI

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

Glavni in odgovorni urednik:
SILVO TERSEK

Novinarji:
Milena Štrajnar, Tone Urbas, Milan Vogel, Bojana Zokelj Jesih

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din; posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročniški oddelček "TV-15":
Miklošičeva 28, pp 598 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
501000-833-30005 pri SDK Ljubljana

"TV-15" izhaja vsak teden - izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo
Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za "TV-15" ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk:
ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Borci NOV med
dvema kongresoma
str. 4

Pet minut pred
dvanajsto
str. 4

Kadar čez vrtove tulijo
viharji
str. 5

Srečanje spominov
in načrtov
str. 6

Na Lisci nad Sevnico je bila v soboto, 10. junija velika proslava, posvečena 40-letnici seje politbiroja CK KPJ, ki jo je vodil tovariš Tito, srečanju kozjanskih borcev in aktivistov ter zboru slovenskih kurirjev in vezistov. Med številnimi gosti je bil tudi udeleženec omenjene seje Franc Leskošek-Luka. Na fotografiji je spomenik padlim vezistom in kurirjem, ki so ga dan pred tem odkrili na Okroglici.



Člani uredništva TV-15 so v četrtek, 1. junija letos, obiskali ISKRO v Šempetru pri Novi Gorici... V vrsti sestavkov pod skupnim naslovom OD ISKRE DO PLAMENA, ki jih lahko preberete na 9., 10., 11. in 12. strani, smo poskušali ujeti utrip ene izmed organizacij združenega dela.

Slavje ob sprejemu v zvezo komunistov, kakršno je bilo tridesetega maja letos v domu Šole za medicinske sestre v Ljubljani, prav gotovo zasluži posebno pozornost. Bilo je, ne glede na majhne razsežnosti in tiho zaverovanost vase, prepričevalno, širokega duha. Človeku je bilo preprosto žal, da mu ni prisluhnilo širše občinstvo in želja, ustaviti ta večer in ga posredovati naprej, je bila neverjetno močna.

Bil je to, iskreno povedano, praznik, ki si ga občutil v srcu.

Ne samo zavoljo kulturnega programa, ki bi bil v okras vsakomur. Tudi ne zavoljo radostne vznemirjenosti v pričakovanju nečesa velikega, ki jo je bilo čutiti, živo in globoko. In ne samo zavoljo lic, ki so žarela v ponosu. Ne! Sleherna izgovorjena beseda, kretnja, je s svojo trdno začrtano potjo neustavljivo prevzemala s plemenitimi čustvi in s pripadnostjo domovini, ki ji nihče in nikoli ne more spodrezati korenin.

Kot na dlani se je odpirala vsa veličina in muke polna borbena pot naše partije z enim samim ciljem, zmagati v revoluciji. »Vemo, da je to revolu-

Za te rdeče nageljne

cionarna organizacija, ki zahteva mnoga odrekanja in da jo v njenih prizadevanjih za lepši jutri spremljajo tudi porazi, bolečine,« smo zapisali. »Dobro in pošteno pa vedno zмага in pripravljeni smo se boriti.«

Gledali smo te mlade ljudi, jih poslušali. Pred nami so bili nadaljevalci svetlih tradicij legendarne skojevske organizacije, ki je začela graditi v težavnih predvojnih dneh, da bi nadaljevala v vojnih, povojnih. Tiste generacije, ki je za te rdeče nageljne v gumbnicah žrtvovala mnoga življenja, svoje sanje in svojo neizživeto mladost. Je moč darovati več? »Sprejemamo obveznost, da iz te zgodovine ohranjamo vse najlepše in hkrati znova in znova iščemo še boljše, še naprednejše, še bolj človeško,« smo zapisali. »Tako se krepimo za boj na socialističnih barikadah.«

Iskreno in z vso odgovornostjo so spregovorili o liku komuniste: »Komunist se po dejanjih pozna.« In o svobodi je tekla beseda: »Cenimo svojo in tujo svobodo, saj je le svoboden človek lahko ustvarjalen, srečen.« In ker smo taki, je biti komunist v Titovi Jugoslaviji radost in ponos! In o delu: »Organizirano, načrtno in odgovorno se lotimo vsega, kar nam nalaga poklic zdravstvene delavke.«

Bil je to trenutek za razmišljanje, polno izkoriščen.

Le kako jim je to uspelo? »To je dogodek, ki mora ostati zapisan v življenjski knjigi,« je bilo vodilo priprav na ta praznik. In ostal je. Ne le Marjanci Pinterič, Jelki Drobne, Slavki Bajc, Vidi Babnik, Rozalki Mihelič in Silvi Jurjevec... Pa so se v misli nehote vpletle Titove besede, »da revolucionarne tradicije lahko čuvamo le, če jih nenehno bogatimo s še večjimi revolucionarnimi izkušnjami.« In to, kar smo ta večer slišali in videli v domu Šole za medicinske sestre v Ljubljani, obeta najlepše vgrajevanje najlepših vrednot naše revolucionarne preteklosti v današnjik, ki mu pravimo samoupravna socialistična družba!

Je tako vedno in povsod, kadar sprejemamo v zvezo komunistov? Če ni, bi moralo biti.

Milena Štrajnar

Tovariši, ne pozabite!

Krvni davek Podgore je bil velik, v NOB pa je sodelovalo kar 211 Podgorcev.

Pred kratkim sem bil na pokopališču v Podgori pri Gorici (Italija) in sem na nagrobnem kamnu, kjer je pokopan partizan – domačin Kamilo Jerenčič, videl zanimiv napis: »Tovariši, ne pozabite, zakaj smo se borili!« Ker mislim, da je to zanimivo za bralce TV-15, sem napis fotografiral. Če se vam bo zdelo zanimivo, posredujem za objavo tudi nekaj podatkov omenjenega kraja, ki so objavljeni v posebni brošuri, izdalo pa jo je prosvetno društvo »A. Paglavac« – ob odkritju spomenika padlim borcem v Podgori.

Prisluhnite: Podgora je dala do konca vojne kar 164 aktivnih borcev za svobodo, od katerih je bilo 122 Slovencev in 42 Italijanov, pa 21 terenskih političnih delavcev, od katerih je bilo 20 Slovencev in en Italijan, v taboriščih jih je bilo interniranih 28, od tega 24 Slovencev in 4 Italijani. Skupno je torej sodelovalo v narodnoosvobodilnem boju kar 211 Podgorcev, kar je več kot 11 odstotkov njenega prebivalstva. Padlih v borbi je bilo 33, od tega 24 Slovencev in 9 Italijanov; v uničevalnih taboriščih je umrlo 11 Slovencev in 4 Italijani. Civilne žrtve fašizma so bile 4. Krvni davek

Podgore je 42,7% na aktivno udeležbo ali 2,7% na tedanje prebivalstvo.

... Prvi maj 1945, ki je bil za večino Primorcev prvi dan težko dočakane svobode, je bil za Podgorce dan borbe in terorja. Četniške tolpe, ki so se tostran Soče umaknile pred napredujočo narodnoosvobodilno vojsko in so nameravale pričakati tukaj prihod zaveznikov, da bi se jim predal – so se utrdile na podgorskem hribu. Hotele so zasesti tovarno, da bi uničile leseno brv, ki je bila še edina vez z levim bregom Soče. Delavci tovarne so se z orožjem v roki uprli njihovemu namenu in branili tovarno z vso odločnostjo (takrat sta bila dva delavca ubita, pet pa ranjenih). Končno so se četniki umaknili proti zahodu in tudi Podgorci so dočakali tisto svobodo, na katero so čakali petindvajset let in za katero so morali prestati toliko gorja.

V Španiji sta se borila Rudolf Jenko (padel septembra 1938 v Sierra Cabals na fronti Ebra) in Ivan Gomišek, ki se je boril v 14. brigadi in o njegovi usodi ni znano nič drugega. Dne 26. decembra 1936 so fašisti izpred cerkve odpeljali skupino domačinov, ki so vedno skrivaj peli slovenske pesmi in med njimi tudi organista Lojzeta Bratuža. Tam so jih prisilili izpiti vrč mešanice, strojnega olja in drugih snovi. Z Lojzetom Bratužem je bilo najhujše, zatekel se je v bolnišnico in po dvomesečnem nepopisnem trpljenju umrl.

Naj omenim še partizana Rastislava Delpina-Zmaga, legendarnega borca, ki je bil vse do konca vojne strah in trepet fašističnih postojank na Goriškem in je bil po vojni proglašen za narodnega heroja. Sedaj počiva v partizanski grobnici v Solkanu.

Tako je bilo v Podgori pri Gorici.

IVO GABRIJELIČ, M. Valentinčiča 11
p. Nova Gorica

V imenu revije NAŠA OBRAMBA

Popravek in opravičilo

Naročnike in bralce revije NAŠA OBRAMBA, ki so te dni prejeli letošnjo številko 6–7, obveščamo, da je v članku GORENJSKO DOMOBRAINSTVO na straneh 50 in 51 v sredini objavljena napačna fotografija. Na objavljeni fotografiji je komandni kader slovenskih in hrvatskih partizanskih enot – med njimi tovariši Franc Leskošek-Luka, Ivan Lokovšek -Jan, Dragan Jeftić in Rado Pehaček – ki so 1. maja 1943 napadle domobransko postojanko v Sentrupertu na Dolenjskem. Fotografija seveda nima nikakršne zveze s člankom, v katerem je po tehnični pomoti objavljena, medtem ko je prava fotografija žal izpadla.

Bralcem, še posebej pa prizadetim tovarišem, ki jih fotografija prikazuje, se najiskrenee opravičujemo.

Ta popravek in opravičilo objavljamo v TV 15 zato, ker je velik del naročnikov isti kot za Našo obrambo. UREDNIŠTVO NAŠE OBRAMBE

V naši zadnji številki se je članek o uveljavljanju posebne dobe v ljubljanskih občinah pomotoma vrnil podatek o devetih rešenih vlogah za

priznanje enojne dobe med NOB. Taka priznanja se po noveli zakona ne izdajajo, in jih prosilci niti ne morejo vlagati kot zahteve.

Tujska legija je bila orodje francoske buržoazije in njenega kapitalističnega reda za osvajanje kolonij in najbolj nasilnega sistema okupacije, takšnega, kot smo ga tudi mi spoznali v času druge svetovne vojne. Danes služijo enote tujske legije podobnim ciljem, pač za »neokolonialistične« vojne operacije, isti buržoaziji, ki na primer samo pomaga neki »neodvisni« afriški vladi, ki pa je v resnici marioneta buržoazne obveščevalne službe.

Po sili slučajnega zasukaja vojnopolitičnih razmer se je morala tujska legija boriti na koncu druge svetovne vojne proti fašističnim silam, s tem dejstvom pa notranje še ni postala antifašistična enota prostovoljcev, ki so se prostovoljno prijavili v boj proti fašističnim silam.

Ne zanikam, da so leta 1939 in 1940, ko se je začela nemško francoska vojna množično, pod močnim pritiskom vanjo vključevali španske antifašistične emigrante, ki so jih prej še krepko prestrašili v koncentracijskih taboriščih. Ti španski emigranti so verjetno poskušali res vnesti v tujsko legijo nekaj antifašističnega duha, ki pa se je pod najstrožjo disciplino v tujski legiji kaj težko prebijal.

V času operacij na novo osnovane francoske armade, ki jo je De Gaulle prečistil v letih 1943–1944, so v tujsko legijo vključevali vse prostovoljce, ki so se želeli boriti proti fašističnim silam. Med temi vojnimi operacijami 1943–1944 leta so pribežali na afriški fronti na zavezniško stran tudi nekateri Slovenci, ki so bili prej nasilno mobilizirani v redni italijanski, oziroma nemški vojski. Ti, marsikje, niso imeli druge izbire, kot bojevati se proti fašističnim silam, samo v tujski legiji. Kasneje, ko je bila tujska legija premeščena na evropsko francosko bojišče, so v njen sestav na silo vključevali celo nekatere celotne partizanske enote in vse prostovoljce, ki so se javljali, bodisi kot državljani, bodisi so bili osvobojeni iz taborišč in ječ ter iz vrst osvobojenih vojni ujetnikov različnih narodnosti. Zato bi bil potreben za jugoslovanske antifašistične borce-prostovoljce v tujini, zlasti v Franciji, absolutno docela diferencirani pristop. Zlasti do tistih Jugoslovancev, ki so se borili tudi v tujski legiji proti fašističnim silam v dobi od 1943–1945 leta in potem iz nje izstopili. Ti so se sicer borili kot prostovoljci.

Zelo kritično pa je treba gledati na Jugoslovane, ki so stopili v francosko tujsko legijo pred omenjenim terminom.

Jugoslovanom, ki so se borili kot prostovoljci proti fašističnim silam, a so bili prisiljeni boriti se izključno v enotah tujske legije, ker druge izbire niso imeli, bi bilo potrebno priznati status borca, kot ga priznamo tistim, ki so se borili v francoskih partizanskih enotah.

Samo takšni kot je Stojan Cirk in njemu podobni, ne zaslužijo statusa našega antifašističnega borca, borca NOB v tujini!

Cirk je 1954. leta prostovoljno emigriral v Francijo – po triletnem bivanju v jugoslovanskih zaporih – in se priključil tistim francoskim meščansko vojaškopoličnim silam, ki so poleg tujskih legionarjev zgodovini dali še en žalosten profašistični pečat z raznimi padalskimi enotami, z raznimi »rdečimi« in »zelenimi« baretkami, ki so vršili v sami Franciji, še v letih po vojni, ko je Cirk že bil tam, zlasti pa v njenih bivših kolonijah, najbolj zločinski teror, zgrajen na esesovskih izkušnjah in moderniziran s CIA-evskimi metodami. Ta Massyjevski lik legionarja in padalca specialnih enot »rdečih« in »zelenih« baretk, je na žalost še živ v meščanski Franciji. Zelo večje se skriva v gojitvi pretiranega meščansko nacionalističnega voja-

DUŠAN BRAVNIČAR-VELJKO KOČEVAR

Resnica o knjigi »Vojakovi spomini« in o njenem avtorju



škega kulta. Iz tega vidika rezultira tudi materialna stimulacija Cirka za njegovo osemletno predano služenje kot tujski legionar in razumljiva je tudi navsezadnje njegova politična opredelitev v sedanjí Franciji, namreč k **desnici**. **On voli desno!**²⁵ Desničarski ministri so botri njegovim otrokom!²⁶ Samo kot zaslužen legionar v službi francoske buržoazije si je nabral toliko odlikovanj s katerimi se baha in nas žali na ovitku svoje bedne knjige. Cirk je v Franciji tudi izrazil antikomunist in sploh antilevičar.²⁷ Tako gleda tudi na razvoj v svetu. Na sedanjo Jugoslavijo gleda formalno le s stališča uradne Francije. Njegove izjave, simpatije do jugoslovanskega socializma in komunizma so lažne in demagoške. Kajti Jugoslovan, ki naj bi bil pristaš jugoslovanskega socializma, ne more v Franciji podpirati vsa leta desnice in se izživljati v legionarskih vojaških tradicijah!

Cirk tudi noče vedeti, da je večina tistih, ki so v Franciji v času vojne podpirali de Gaulle v odporiških organizacijah in v francoskih partizanskih enotah, pripadala francoski levici.²⁸ Cirk še danes francoske komuniste obmetava s psovko »dezertjerji«,²⁹ ker ti 1939. leta niso podpirali francoske buržoazije, ko je ta barantala s Hitlerjem, ga skušala usmerjati na vzhod ter mu plačevala s takšnim denarjem, kot sta bila češki in slovaški narod. Tudi slovenski narod bi zabarantali, če jim ne bi mi borci NOB prekrizali računov. Francoska in angleška buržoazija je tudi glavni krivec, da je morala pred Francom kloniti španska republika.

V času nemške okupacije Francije in Vichyja je francoska levica videla v de Gaulleu bolj nasprotnika osovražene fašističnega režima, kot pa organizatorja oboroženega odpora v sami Franciji. Oboroženo odporiško gibanje, zlasti napade na žive okupatorske sile in na njegov policijski aparat, velike diverzije in sabotaže v sami okupirani Franciji je de Gaulle celo zaviral. Govoril je, da naj se ljudske sile v Franciji hranijo za odločilni dan X, ko bodo od zunaj prišle zavezniške sile s francosko armado na ozemlje Francije.³⁰ Francoska armada se je sicer takrat v operacijah odločno borila proti nemškim fašističnim

silam, a po svoji strukturi in komandnemu sestavu in političnih ciljih je bila že čuvar in garancija meščanskega kapitalističnega reda v bodoči Franciji.

Poleg razširjanja klevet in perfidno tendenčnih neresnic v gori opisani knjigi, poizkuša Cirk v zadnjih letih postati tudi nekaj predstavnik vseh Jugoslovancev antifašistov, ki so se kot resnični prostovoljci borili v Franciji v času druge svetovne vojne proti fašističnim silam.³¹

Po vsem tem Cirk sploh nima legitimacije, da govori in se predstavlja za predstavnika teh Jugoslovancev (čeprav se je Cirk po vojni važil po Kočevski in tudi lani v Ljubljani, da je bil oficir pri francoskih partizanih!).³²

Predstavnik le-teh Jugoslovancev bi bil lahko na primer general Ljubo Ilič, bivši špansko jugoslovanski prostovoljec in general v francoskih partizanih. Lahko bi bil na primer predvojni komunist inž. Danilo Jejčić, ki se je kot jugoslovanski politični emigrant v Franciji prostovoljno prijavil v francosko armado, ko so Francijo napadli Nemci. Taki predstavniki bi bili lahko sto drugih tovarišev, ki od francoske buržoazije niso tako favorizirani, materialno stimulirani in okinčani z odlikovanji, kot na primer naš Cirk.

Najbolj žalostno pa je, da založba Lipa Koper reklamira Cirka kot »navdušenega borca za zmago delavske revolucije« (glej ovitek) in »da bodo bralci te knjige predvsem mladi ljudje... zvedeli kaj več o tem, kako so morali **napredni proletarski sinovi slovenskega naroda** v svet, kjer jih je čakal trd boj... in da se svoji lastni domovini za lepši jutri nikdar niso izneverili...«

Kot krona nesramnosti pa si Cirk dovoli ta pamflet posvetiti še slavnemu očetu, našega velikega organizatorja OF, partizanskega voditelja in narodnega heroja Borisa Kidriča, znanstveniku in predsedniku AZU univ. prof. dr. Francetu Kidriču.

To pisanje resnično vznemirja javnost, škoduje časti in dobremu imenu ZKS, SZDL, ZZ ZB ter njenih članov in povzroča škodo tudi pri vzgoji mladine. Čas je že, da nastopi ob takih primerih tudi javni tožilec.

Oktober 1977, ko sem se zdravil v Radenci, sem prvič čital Cirkovo knjigo. Takrat sem v zelo zaupnem in tovariškem krogu spregovoril o Cirkovih klevetah in lažeh. Dne 19. 11. 1977 sem dobil od Cirka iz Francije, prvič v življenju, kartico s sledečo vsebino:

»Švabi me niso mogli ubiti v teh krajih 1944–45 in likvidiral si me Ti in Tvoji tovariši – (misli na člane KPS in borce NOB, op. D. B.) – In sedaj bo 40 let, odkar se je po vaši nedoslednosti in bedariji spremenilo toliko stvari in ne veš, da kdor obtožuje, mora to tudi javno dokazati, a ne med belimi zidovi psovati francoske borce.

Stojan Cirk«

Upam, da sem pred javnostjo povedal dovolj o tem, kaj in kdo je Stojan Cirk!

Cirk Stojan: pismo Uredništvu TV-15 z 8. in 9. junijem 1977

Izjava Josipa Rankla in ing. Janeza Rankla

Cirk Stojan: pismi Uredništvu TV-15 z 8. in 9. junijem 1977

Philippe Masson: De Gaulle, str. 110, 111, 117

Cirk Stojan: Pismi Uredništvu TV-15 z 8. in 9. junija 1977

Philippe Masson: De Gaulle, str. 111

Cirk Stojan: Pismi Uredništvu TV-15

Izjavi Smrketa Franca-Josta in novinarja Toneta Urbasa

Med sedmim in osmim kongresom

V četrtek, 8. junija je bila v Beogradu osma seja Komisije Zveznega odbora ZZB NOV za negovanje revolucionarnih tradicij. Na dnevnem redu so bile tri osrednje točke: poročilo o delu komisije med sedmim in osmim kongresom ZZB NOV Jugoslavije, proslava 35-letnice bitk na Neretvi in Sutjeski, znanstveni zbor o udeležbi žena Jugoslavije v narodnoosvobodilni vojni in socialistični revoluciji.

Komisija za negovanje revolucionarnih tradicij pri Zveznem odboru ZZB NOV Jugoslavije v svojem poročilu ugotavlja, da so bile naloge v zvezi z negovanjem revolucionarnih tradicij med sedmim in osmim borčevskim kongresom izvajane v skladu z načrtanimi nalogami, ki izhajajo iz dokumentov desetega kongresa ZKJ in sklepov sedmega kongresa ZZB NOV Jugoslavije.

V tem obdobju je borčevska organizacija prešla zastarelo miselnost, da je negovanje revolucionarnih tradicij le negovanje in skrb za grobišča borcev, za spomenike NOB, objavljanje in zbiranje zgodovinskega gradiva, proslave in podobno. **Zahvaljujoč temu je v borčevski organizaciji prevladalo razumevanje, da je negovanje revolucionarnih tradicij kompleksna idejnopolitična, kulturna in vzgojna aktivnost vseh naprednih sil naše družbe, z Zvezo komunistov na čelu.**

Zvezni odbor je usmerjal svojo aktivnost k vse širšemu vključevanju številnih družbenih subjektov k temu delu. Prizadeval si je, da bi s svojo aktivnostjo doprinesel k naporom, ki jih vlagajo organizirane socialistične sile s partijo in tovarišem Titom na čelu za to, da bi postala etika naše revolucije norma celovitega obnašanja v izgradnji socializma – na osnovah samoupravljanja.

V poročilu je rečeno, da je prav zahvaljujoč prizadevanju borčevske organizacije dosežen pomemben uspeh v podružbljanju revolucionarnih tradicij tako, da postajajo tradicije in njihovo izročilo vsedružbene in se uveljavljajo kot sestavni del politične in samoupravne prakse delovnih ljudi, obveza in odgovornost vseh družbenopolitičnih organizacij in družbena aktivnost, ki ima aktualni idejni in politični smisel.

Aktivnost v zvezi z negovanjem revolucionarnih tradicij je (glede na poročila republiških odborov ZZB NOV) v nenehni kvalitativni in kvantitativni rasti. V ta namen je bilo na koncu lanskega leta organizirano tudi posvetovanje o negovanju revolucionarnih tradicij v združenem delu.

Da bi bilo združeno delo kot celota prežeto z

omenjeno aktivnostjo, je bilo v stališčih podčrtano, da je potrebno še tesnejše sodelovanje vseh družbenih subjektov v smeri poudarjenega nosilnega dela osnovnih organizacij združenega dela, krajevnih skupnosti in še zlasti mladine.

Ravno z zgoraj omenjenimi cilji je zveza borcev navezala tesne stike z Zvezo socialistične mladine. V pogostih kontaktih so se izmenjevala mnenja o načinu in oblikah dela na področju negovanja revolucionarnih tradicij. V tem duhu je veljala tudi podpora številnim kulturno-manifestativnim akcijam.

Akcija podružbljanja revolucionarnih tradicij je resnično zajela kar najširši krog družbenopolitičnih sil, postaja tudi mladim njihov vsakdan in obveza in zato je prav gotovo lahko delo borčevske organizacije na tem področju ocenjeno z najvišjimi ocenami.

35 let po Sutjeski in Neretvi

Bliža se 35-letnica bitke za ranjence na Neretvi in bitke na Sutjeski, sinonimov borbe jugoslovanskih narodov za svobodo in neodvisnost. Predsedstvo Zvezne konference SZDL je ob tej priložnosti formiralo Jugoslovanski odbor za proslavo bitke na Neretvi, na delegatskih osnovah. Na četrtkovi seja Komisije Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije so se dogovorili, da bo storjeno prav vse, da bi bila omenjena dogodka iz NOB kar najbolj slovesno obeležena s kar najširšo udeležbo delovnih ljudi, mladine in s posebno skrbnim sodelovanjem borčevske organizacije.

Žene Jugoslavije v NOB in socialistični revoluciji

»Ponosen sem, da sem na čelu armade, v kateri je tako veliko število žena«, je dejal med drugim tovariš Tito, ko je leta 1942 v Bosanskem Petrovcu govoril na Prvi konferenci AFŽ Jugoslavije.

V NOB je sodelovalo več kot sto tisoč žena. Bile so borke z orožjem, de-

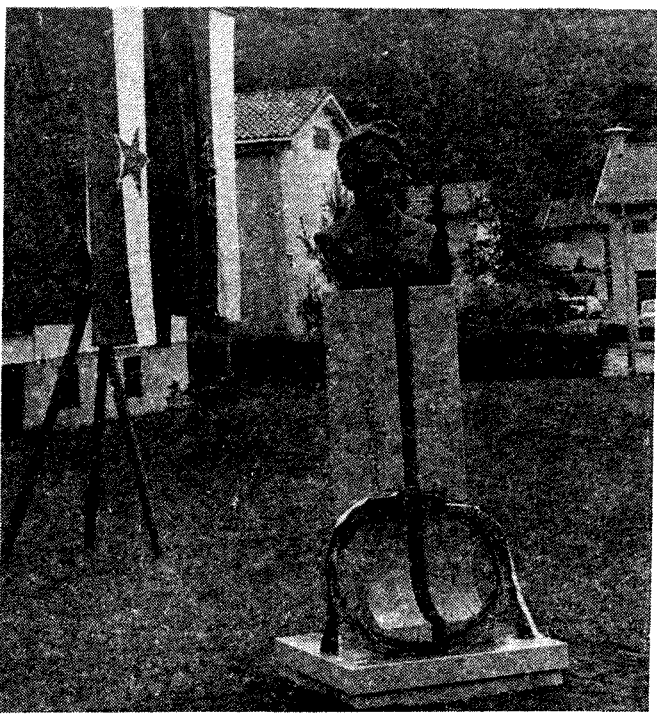
lale so v saniteti, vršile partijske in politične dolžnosti. Med njimi je bilo 88 žena proglašanih za narodne heroine, nekaj tisoč pa jih je dobilo »Partizansko spomenico 1941«.

Več je razlogov, ki govorijo v prid organiziranju posvetovanja, na katerem bi se, na osnovi doslej objavljenih del in najnovejših znanstvenih raziskav vsestransko preučila in znanstveno osnovala udeležba žena Jugoslavije v narodnoosvobodilni borbi in socialistični revoluciji, je rečeno v besedilu Zvezne komisije za negovanje revolucionarnih tradicij, pripravljenem za osmo seja.

Posvetovanje naj bi do-

prineslo k nastanku vrste novih analitičnih del, kakor tudi k uresničevanju znanstvene sinteze o udeležbi žena Jugoslavije v NOB, katere značaja za vzgajanje novih generacij ne smemo prezreti. Organizacija takega posvetovanja je kompleksna naloga, za katero je potrebno sodelovanje številnih znanstvenih institucij in družbenopolitičnih organizacij tako v federaciji, kakor tudi po republikah. Komisija meni, da je najprimernejše, da je nosilec omenjene akcije Skupnost institucij za preučevanje novejših zgodovine narodov in narodnosti Jugoslavije, z aktivno pomočjo družbenopolitičnih organiza-

Spomenik Lojzetu Bratužu



Na Erjavčevi cesti v Novi Gorici so pred dnevi odkrili spomenik Lojzetu Bratužu kot simbolu trpljenja goriških Slovencev v dobi fašističnega preganjanja in zatiranja.

»Fašističnemu režimu se ni posrečil naklep, da zatreti slovensko pesem, slovensko besedo, se ni posrečil naklep, da zatreti Slovence. V čudoviti besednosti, ki se je kovala že leta in leta, tudi v Bratuževih zborih, so goriški in sploh primorski Slovenci vztrajali v svojem odporu in se enotni pridružili OF slovenskega naroda. In slovenska pesem je bojno donela v dneh NOB po vsej Primorski in z njo na ustih smo Slovenci zmagovito pridružili veliko večino naše zemlje matici, Sloveniji, Jugoslaviji. V teh pesmih so bili sadovi tudi Bratužove ljubezni do slovenske besede, sadovi njegovega predanega vzgojnega dela, sadovi njegove zvestobe narodu in ljudstvu«, je med drugim dejal slavnostni govornik ob odkritju doprsnega kipa dr. Joža Vilfan. Le-ta je v svojem govoru orisal življenjsko pot goriškega učitelja, glasbenika in narodnega buditelja, ki je postal žrtev fašističnega zločina. Potem, ko je moral 27. decembra 1936 leta pod pritiskom fašistov popiti četrt litra strojnega olja pomešanega z bencinom, je 16. februarja 1937 po šesttedenskem trpljenju izdihnil. Slovesnosti se je mimo članov kluba starih goriških študentov, ki so doprsni kip tudi postavili, udeležil tudi dr. Marijan Breclj. Ob tej priložnosti so pripravili tudi kulturni program v katerem je med drugim sodeloval pevski zbor Lojze Bratuž iz Gorice in Sovodenjski nonet. Spomenik je odkril dr. Dore Sardoč.

J. Alič

O borcih NOV v Žalcu

Na minuli seja vseh treh zborov Skupščine občine Žalec so med drugim obravnavali tudi poročilo oddelka za splošne zadeve in druge družbene službe o vastvu in položaju borcev NOV v letu 1977.

Poročilo navaja podatek, da živi v žalški občini 2604 borcev, od katerih prejema priznavalnino 278 upravičencev. V preteklem letu so prenehali prejemati priznavalnino tisti borci, ki so presegli cenzus dohodkov na družinskega člana. To je med nekaterimi prizadetimi povzročilo negodovanje ker menijo, da priznavalnine niso socialna oblika pomoči ampak družbeno priznanje za sodelovanje v NOV. Tudi se niso strinjali z dejstvom, da štejejo v cenzus prav vsi dohodki družinskih članov. Na seja skupščine je bil sprejet sklep, da se predlaga sprememba družbenega dogovora, da bi v cenzus všteli le dohodek upravičenca.

Poročilo tudi navaja, da je bilo lani na zdravljenju 50 borcev, od tega 31 v Banjolah. Lani je bil sklenjen še družbeni dogovor o sofinanciranju izgradnje nove depandanse v tem borčevskem počitniškem domu. S tem bodo pridobili žalški borci 10 ležišč in bo tako v Banjolah v tej sezoni prostora za 20 borcev občine Žalec (v enem letovalnem turnusu). Vrednost žalškega prispevka znaša 1.600.000 din, kar bo v treh letih poravnano iz občinskega proračuna.

V občini je organizirana borčevska ambulanta, vendar pa borci z dosedanjim delom le še niso zadovoljni. Predvsem se prepogosto menjujejo zdravniki in tudi urnika se v ambulanti ne drže vedno. Sprejet je bil sklep, da se zadolži zdravstveni dom Žalec, da kar najhitreje odpravi pomanjkljivosti. Zlasti so se zavzeli za to, da mora ambulanta delati dvakrat tedensko in ne le enkrat kot je bilo doslej.

Iz poročila o stanovanjskih zadevah je bilo razvidno, da se najbolj pereči problemi uspešno rešujejo.

Kmečko starostno pokojnino z varstvenim dodatkom prejema 52 kmetov-borcev in jim je pri odmeri davka priznana tudi davčna olajšava. Take olajšave pri odmeri davka je bilo v letu 1977 deležno 273 kmetov-borcev in znaša skupno 94.661 din.

Poročilo navaja podatek, da je kulturna skupnost Žalec lani namenila 30.000 dinarjev za vzdrževanje grobov ter spominskih obeležij NOB. Med sklepi pa so na minuli seja tudi poudarili, da mora kulturna skupnost v tem letu za te pomnike narodnoosvobodilne borbe skrbeti še v večji meri, v ta namen določiti več sredstev ter, da so za to delo zadolžene tudi krajevne skupnosti, ki morajo redno skrbeti za spomenike na svojem področju.

Franc Ježovnik

Druga seja predsedstva RO ZZB NOV Slovenije 13. junija

Pod predsedstvom predsednika ZZB NOV Slovenije Janeza Vipotnika je bila v torek, 13. junija 2. seja predsedstva RO ZZB NOV Slovenije. Poglavitna tema seje je bil akcijski program RO ZZB NOV Slovenije in njegovih organov ter imenovanje članov v te organe. Poleg akcijskega programa so na seji obravnavali še organizacijo posveta s predsedniki in tajniki občinskih odborov ZZB NOV ter območnih svetov oz. odborov ZZB NOV.

Na dnevnem redu je bil tudi predlog za sprejem listine ZZB NOV Slovenije najzaslužnejšim organizatorjem vstaje, predlog Plavalne zveze Slovenije za pokroviteljstvo ZZB NOV Slovenije nad plavalnimi tekmami ob Dnevu borca in družbeni dogovor o dograditvi Zdravstveno-rekreacijskega centra za VI in udeležence NOV v Strunjanu.

Pet minut pred dvanajsto

400 milijard dolarjev, kolikor je svet lani oddvojil za »obrambo«, je petindvajsetkrat več od celotne razvojne pomoči razvitih deželam v razvoju

Zgodovina prizadevanj za razorožitev je skoraj toliko stara kot obdobje intenzivnega oboroževanja. Za prvo veliko mednarodno razorožitveno konferenco štejejo pariški mirovni kongres leta 1849, ki mu je predsedoval Victor Hugo in se ga je udeležilo kar šesto delegatov iz vseh mogočih vetrov. Toda že takrat so zakoličili tudi dilemo, ki spremlja vsa razorožitvena prizadevanja od tistihmal do danes: kakšen bodi pravzaprav mir, ravnotežje med dvema zvrhanima sodoma smodnika ali stanje dejanskega mednarodnega sodelovanja in zaupanja ob postopnem krčenju proizvodnje in zalog orožja?

Ta temeljna dilema spremlja poslej v tej ali oni inačici vse razorožitvene dogovore in sporazume. Je tudi eden temeljnih krivcev, da so se vsi tako klavarno in neslavno končali: Kellog-Briandov pakt iz leta 1928, ki je kot noben drug dotlej podžgal oboroževanje, osemnajst mesecev trajajoča razorožitvena konferenca ženevskega Društva narodov leta 1932, ki ji je le nekaj let kasneje sledila najstrašotnejša morija v zgodovini človeštva.

Toda tudi nepopravljive rane druge svetovne vojne, ki še danes skelijo, niso bile zadovoljiv poduk. Svet se je bil pogreznil v nove skušnjave, ki so jih kasneje poimenovali hladna vojna in stara pesem se je nadaljevala. Le nekaj tednov po slovesnem podpisu Ustanovne listine Združenih narodov, ki je mir in razoroževanje izpostavila kot osnovni vodili mednarodnih prizadevanj, je nad Hirošimo eksplodirala prva atomska bomba. Začela se je nova era: neslutena dirka v jedrskem oboroževanju, tekmovalne za tehnološko in politično premoč, ki mu ni videti kraja. OZN je bila ob tem izrinjena na rob in zaman so bila vsa prizadevanja vedno večje večine držav.

Samo generalna skupščina te svetovne organizacije je od znamenite resolucije št. 1 (24. januar 1946) do sedanjega posebnega zasedanja izglasovala 228 dokumentov, ki pozivajo in tudi konkretno ponujajo rešitve za razoroževanje, toda vse zaman. Leta 1969 so Združeni narodi razglasili celo desetletje razorožitve (1970-80), seveda doslej brez otipljivih sadov.

Dogovori »z napako«

Resnici na ljubo velja priznati, da diplomati in vojaški izvedenci že vsekozi meljejo to problematiko; ciklično, v skladu s plimami in z osekami v mednarodnih odnosih, se tudi sestajajo in so izbarantali celo nekaj omembe vrednih sporazumov: ameriško-sovjetski dogovor o omejitvi strateške oborožitve

(SALT 1), sporazum o širjenju jedrskega orožja, o prepovedi jedrskih poskusov v atmosferi in pod vodo, o prepovedi skladiščenja orožja pod vodo in v vesolju, o prepovedi biološkega vojskovanja in še nekaj bi jih znali naštet. Toda napaka teh sporazumov ni samo v tem, da so delni, kajti svet spoznava, da bo razorožitev kvečjemu dala proces in ne enkratno dejanje, vodi lahko le prek vrste postopnih in delnih korakov. Zgrešeno na dosedanjih dogovorih je, da so v trenutku sprejetja že zastareli, predvsem pa so praviloma zastavljeni tako, da ohranjajo monopol velikih sil – v čemer lahko iščemo pojasnilo zakaj nobeden od njih še ni univerzalno uzakonjen in torej tudi nima prave veljave.

Osnovna cokla vseh dosedanjih »razorožitvenih« dogovarjanj, ki je močno odmevala tudi v dosednji razpravi na desetem, posebnem zasedanju Generalne skupščine OZN, (ta se tokrat prvič ukvarja izključno z razorožitvijo), pa je, da nobeden od dosedanjih dogovorov ni tudi kanček prispeval k dejanski razorožitvi. Nobena država ni uničila niti enega samega naboja, in če je že prišlo do omejitve proizvodnje na tem ali onem področju oborožitve, so že hkrati nesluteno razvili drugo, še veliko bolj uničevalno.

Stvarnost in številke

Težava, s katero se sooča svet, danes ni samo v rušilni moči nakopičenih orožij; samo potencial vseh tačas v svetu nagradenih jedrskih nabo-



jev ustreza 1,3 milijonom atomskih bomb hirošimske jakosti – je tudi v potratu vedno večjih sredstev za te namene. Stroški so brezglavo porasli (v zadnjih 15 letih, na primer, od 120 milijard dolarjev leta 1961 na okroglo 400 milijard dolarjev v letu 1977). Zaskrbljujoče je, da so v dirko čedalje bolj vpete dežele v razvoju in da tak razvoj, sočasno z več anjem prepada med razvitimi in nera-

zvitimi, že zdavnaj ni več združljiv z nikakršno logiko. Skoraj pol milijona najboljših znanstvenikov in raziskovalcev se izključno ukvarja z vojaškimi raziskavami, vanje gre petkrat več sredstev kot za medicino in kar 60 milijonov ljudi je v poklicih, ki so v neposredni zvezi z vojsko – tej noriji pa še ni videti konca. 400 milijard dolarjev, kolikor je svet lani oddvojil za »obrambo« je petin-

dvajsetkrat več od celotne razvojne pomoči razvitih deželam v razvoju. Orožje je čedalje dražje: en sam strateški bombnik (80 milijonov dolarjev) stane toliko, kolikor je Svetovna zdravstvena organizacija potrošila v desetih letih, da je uspešno izkoreninila črne koze.

Najbolj značilno je seveda, da svet miru zaenkrat ne pozna drugače kot premor med dvema vojnama. Malo je znano, da smo na tem našem planetu samo od leta 1945 za beležili 122 vojaških spopadov. Trajali so, če bi jih sešteli skupno 350 let, zahtevali so 22 milijonov (!) življenj, pri čemer nobeden od njih ni bil atomski, pač pa so bili vsi na ozemljih dežel v razvoju, z udeležbo oboroženih sil 83 (!) držav.

Od Beograda do New Yorka

Podatkov je še in še. Toda ljudje ne živijo ne od števil in tudi ne od še tako briljantnih primerjav. Odvisni so od stvarnega razmerja sil in od konkretnih rešitev. Slednjih je bilo na področju razoroževanja doslej vse premalo, da bi mogli biti spokojni kar zadeva obstoj in prihodnost človeštva.

Pobuda predsednika Tita, ki so jo neuvrščeni potrdili že na svoji prvi konferenci v Beogradu leta 1961 se šele zdaj urešničuje. Prvo posebno zasedanje Generalne skupščine OZN o razorožitvi je po splošnem prepričanju šele prvi univerzalni preizkus politične volje, začetek na dolgi in trnovi poti reševanja sveta pred kataklizmo. Sedanje zborovanje je nedvomno naj-

večje in najavtoritativnejše v vsej zgodovini: za govorniškimi odrom pod predsedniško mizo naše rojaka Lazarja Mojsova (kar imajo vsi za splošno priznanje Jugoslaviji kot pobudnici te in nešteti drugih mednarodnih mirovniških akcij), se je zvrstilo 21 voditeljev držav in vlad, 6 podpredsednikov, 65 zunanjih ministrov, 30 ministrov – posebnih odposlancev – prvič tudi predstavniki številnih mednarodnih organizacij in nevladnih gibanj (tudi naše lige za mir), kar je zares celovito osvetlilo problematiko.

Ostala je stara dilema med interesi velikih sil in blokov (ravnotežje strahu) ter prepričanjem vseh ostalih udeležencev, da je mogoče razorožitev doseči samo z demokratizacijo mednarodnih odnosov kot celoto, z odpravo monopolov in krivic, z »vpjetjem razorožitve v trikotnik« popušcanje razorožitev-razvoj, predvsem pa s takojšnjimi ukrepi. Zasedanje je navrglo vrsto zanimivih zamisli, dragocen napredek je tudi vrnitev Francije in Kitajske v razorožitvena prizadevanja in tedaj zares univerzalen pristop vsega sveta k temu usodnemu vprašanju.

Sad vsega tega naj bi bila tako nova deklaracija kot tudi dolgoročni in kratkoročni (triletni) akcijski program, prva taka listina mednarodne skupnosti doslej. Opredelila naj bi tudi kaj je sploh to »razorožitev« in po kakšni poti bi jo kazalo urešničiti.

Zaenkrat edini oprijemljivi uspeh newyorškega snidenja je, da je do njega sploh prišlo. Morda pomeni deseto, posebno zasedanje generalne skupščine OZN »pet minut pred dvanajsto«, kot je v svoji odmevni poslanici zborovanju zapisal predsednik Tito, dejanjsko začetek novega, stvarnejšega in konkretnjšega pristopa. Že od vsega začetka je sicer očitno, da »to zasedanje ne more dati odgovora na vsa vprašanja v zvezi z razorožitvijo«, kot je poudaril predsednik zveznega izvršnega sveta Veselin Djuranović, ki mu je pripadla čast, da je odprl tukajšnjo razpravo. Ob primerni politični volji pa lahko nedvomno določijo prioritete, nove mehanizme dogovarjanja in vpliv širše svetovne skupnosti nanje – to pa bi bil korak, ki ga svet doslej še ni uspel prestopiti. V času pisanja teh vrstic, tudi spričo najnovejše retorike in pooblašitve v odnosih med velesilama, ki sta seveda najbolj odgovorni za ustavitev oboroževalne dirke (imata največji orožarni in sodelujeta z okoli 60% v skupnih svetovnih izdatkih), žal še ni mogoče z gotovostjo napovedati, ali bo to zborovanje nesporni volji večine navkljub, svoj smoter tudi zares doseglo.

Boris Bergant, New York



Prav tam, kjer je med zadnjo vojno okupator najmanj pričakoval, je bil največkrat iznenađen. Pred njegovimi očmi in ob močnih stražah so odjeknile številne diverzantske eksplozije, v njegovem zaledju in napretrganih bojih so se večale in krepile partizanske enote. Sredi gozdov so bile posejane bolnišnice, skrivni bunkerji, zemljanke... V popolni tajnosti so se zdravili ranjenci sredi največjih globeli in težko dostopnih krajih. Ob njih pa so bila topla in čuteča srca zdravnikov in bolničarjev. Tudi takrat, kadar so preko gostih smrek tulili viharji, nemški škornji gazili sneg in vejeve tik ob nemočnih ranjenih, revolucionarni duh ni niti v enem trenutku zamrl.

Morda so se prav takrat, morda bolj kot kdajkoli prej zavedali, kako je sleherni med njimi potreben nam vsem, vsem, ki smo se rodili na tej naši zemlji, na tem slovenskem koščku, ki so si ga že mnogi zahoteli.

Partizanska saniteta na Štajerskem

Kadar čez vrhove tulijo viharji...

vence in se poklonili njihovu spomenu. Na svoje padle in umrle tovariše med vojno in po njej, so se spomnili in počastili njihov spomin tako, kot to store kadar se zbero na svojem rednem občnem zboru.

V območje nekdanje četrte operativne cone je bilo vključeno območje Zasavja, Kozjanskega, Drameljskega, Kobanskega, Kamniškega območja in Koroškega kota.

priljubljene niti ene »mišje luknje«, kamor bi lahko skrili in zdravili ranjene tovariše. No, tam nekje pod Bohorjem je sicer bila ena bolnišnica, ki jo je zgradila brežiška četa, vendar je bila za naše potrebe veliko premajhna. Ranjencev takorekoč nismo imeli kje pustiti, čeprav smo za njihove rane takoj poskrbeli. Hitra improvizacija je bila takrat značilna za naše delo. Bojna moč divizije je bila

NOB. Poleg tega pa so bile tudi številne žandarmijske postaje. Šele po prihodu Štirinajste pa so se pravzaprav pokazale nuje za organizacijo sanitetne službe, saj so nam borci pustili veliko ranjenih tovarišev, za katere smo morali poskrbeti kot smo vedeli in znali. Na pomoč smo poklicali četrto operativno cono in skupaj z njihovimi borci zgradili bolnišnice na gori Volu, na Netopirju in drugod.

vse gozdove. Seveda nam je včasih tudi huda predla in včasih je bil potreben samo korak Nemca, da bi odkril bolnišnico in bilo bi po nas.

Na Pohorju so imeli hotele, ne bolnišnice

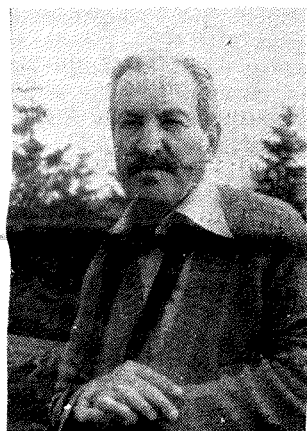
Dr. GABRIJEL HRUŠOVAR: »Mi smo se bolj zanesli na zemljanke. Na

trebna zdravila in sanitetni material. Takratni privatni apotekarji so veliko pomagali partizanskim apotekam tako na Kozjanskem, Moravškem, na Pohorju in v Logarski dolini, poleg tega pa so tudi pisali recepte, s katerimi so lahko terenci preskrbovali z zdravili partizanske bolnišnice ali apoteke.

Ujetniki pojedli...

Dr. FRANC CUNDRIC: »Takoj po okupaciji so Nemci v Mariboru začeli izseljevati starejše zdravnike. Bolnišnice in zdravstvene ustanove so bile polne nemških zdravnikov.

Spomnim se nekega primera, ko je nemški stražar pripeljal v bolnico ruskega ujetnika, ki je bil zaprt skupaj s tovariši v nekih skladiščih na mariborski železniški postaji, čeprav to pri Nemcih ni bilo v navadi, saj so te ruske ujetnike puščali v teh prostorih bolne, lačne in



Dr. GABRIJEL HRUŠOVAR, republiški sanitarni inšpektorat Ljubljana: »To ni samo zgolj obujanje spominov nas udeležencev NOB, temveč bi želeli, da bi bili s tem seznanjeni tudi naši mlajši rodovi. Nenehno moramo mlade opozarjati na možnosti vojne, ki lahko vedno nastopijo in da moramo biti na to vedno pripravljeni. Prizadevati si moramo kar najboljše pripraviti ves mladi kader, da bi bil sposoben v vsakem trenutku z majhnimi možnostmi nuditi ustrezno urgentno pomoč!«

O partizanski saniteti na Štajerskem, čigar začetki segajo že tja v 1942. leto, je tekla beseda na nedavnem rednem občnem zboru slovenskega zdravniškega društva, ko so se na slovenjgraškem Pohorju zbrali delegati občnega zbora, skupaj s 14 preživelimi zdravniki in bolničarji nekdanje četrte operativne cone.

Na poti, ki jih je vodila iz doline proti Partizanskemu domu na Mali Kopi, so si ogledali partizansko bolnišnico Trška gora-Slatni, ki je sodila v sestav petih bolnišnic na zahodnem delu Pohorja. Na grobova Miša Belova iz Moskve in Ivana Šlepa iz Železne Kaple sta delegaciji slovenskega zdravniškega društva položili



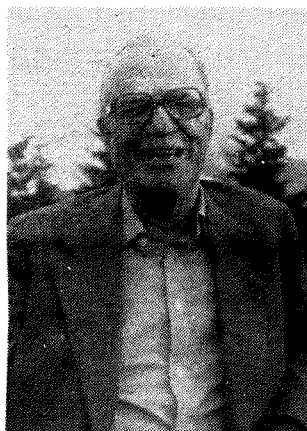
Dr. TONE BEZJAK, direktor zdravstvenega doma iz Ljutomer: »Kaj naj rečem kot to, da se je zares prijetno ponovno srečati s kolegi, znanci, prijatelji. S temi našimi srečanji in delom sanitetne službe med NOB bi morali biti naši mladi še bolj seznanjeni!«

Od 19 še živečih zdravnikov in bolničarjev četrte operativne cone, se je letošnjega občnega zbora udeležilo kar 14.

Zanimive pripovedi nekdanjih doživljajev so še bolj pristno izzvenele, saj so bile izrečene sredi Pohorskih gozdov, sredi gozdov, kjer je domala sleherna smreka, kamen, izvir ali potoček, zgodovinski pomnik. Tudi mi smo prisluhnili tem pomenkom.

Nikjer nobene »mišje luknje«

Dr. JOŽE BENIGAR: »Pred odhodom 14. divizije iz Dolenjske na Štajersko smo dobro pregledali vse borce, kajti vedeli smo, da bo ta pohod sila zahteven, čeprav smo se veliko zanašali tudi na mladost, saj je bila povprečna starost borcev komaj 22 let. Borci so odšli na pohod in v številne težke spopade, za ranjence pa nismo imeli



Dr. JOŽE BENIGAR, upokojenec iz Ljubljane: »To ni samo srečanje! Pogledajte te gozdove Pohorja pod nami. Kaj ni to oživitvev najglobljih tovariških čustev, ki jih danes žal ne moremo več srečati nikjer drugje in jih tako živo podoživljati, kot ob takih priložnostih, ko se srečam s starimi prijatelji iz vojnih let. Rad prihajam sem na Pohorje, v te kraje, kjer sem preživel sredi bojov in ranjencev čas najlepših moških let!«

kaj hitro zmanjšana, saj je kar ena brigada in še pol druge nosilo samo ranjene tovariše. Zmanjkovalo nam je tudi sanitetnega materiala in zdravil. Mraz je pri ranjenih tudi opravil svoje. Ranjence smo začeli puščati pri zanesljivih kmetijah in samotnih hišah. Porabili smo vso svojo dobro voljo in jim, če drugega nismo imeli, vlivali pogum, da je morala borcev ostala na visoki ravni.

Pri zbiranju zdravil so bili najbolj prizadevni železničarji

Dr. ADOLF DROLIC: »Kozjansko je bilo sila neprimerno za organizacijo sanitetne službe med



Zdravniki z območja nekdanje četrte operativne cone ob nedavnem občnem zboru slovenskega zdravniškega društva v Partizanskem domu na Mali Kopi

Poleg štirih bolnišnic smo uspeli zgraditi še eno »pokretno« bolnišnico. V vseh bolnišnicah je bilo prostora za okoli 150 ranjencev, v njih pa se je do konca vojne zdravilo več kot 300 borcev. Že takrat pa smo imeli tudi organizirano centralno apoteko, ki je dvakrat na teden izdajala zdravila za bolnišnice, med katerimi je bilo kar po pet ur hoda. Pri zbiranju zdravil pa moram še posebej pohvaliti železničarje, ki so bili najbolj prizadevni pri zbiranju zdravil.

Nemci ranjencev niso nikoli našli

MARIJA KAMBIČ-SAŠA: »Ko sem iz Kočevskega Roga prišla na Pohorje smo se odločili, da bomo organizirali drzno sanitetno službo, kar je takrat pomenilo, da bomo vse bolnišnice zgradili nad zemljo, seveda tam, kjer si sovražnik sploh ne bo mislil, da je lahko na tistem območju kaj podobnega. Da smo to delo opravili dobro menim zato, ker med številnimi bolnišnicami na vzhodnem in zahodnem delu Pohorja ni sovražnik uspel odkriti niti ene, čeprav je večkrat prečesal

Pohorju so imeli cele hotele v primerjavi z našimi luknjami. Vsak je pač izkoristil tisto možnost, ki se mu je zdela najbolj varna. Pri nas je veljalo načelo: »Lahko te izdajo, nihče pa te ne sme najti!« Zgodilo se je, da je šlo preko zemljanke, v kateri je bilo kar 16 ranjencev, veliko Nemcev, vendar nihče ni pomislil, kaj se skriva pod njihovimi nogami. Bunker na Tolstem vrhu je bil oddaljen od kmetije le 500 metrov. Kmet je sicer vedel, da se okoli njegove domačije nekaj dogaja, prav začuden pa je bil, ko je pozneje zvedel, da so bili v neposredni bližini njegove kmetije ranjenci. Straž pri zemljankah sploh nismo smeli imeti, kajti je straža, tam se tudi nekaj dogaja. Kljub temu, da smo veliko zaupali v ljudi, za zemljanke, v katerih so bili ranjenci, niso vedeli!«

Tudi terenske apoteke so imele pomembno nalogo

Na letošnjem rednem občnem zboru so se zdravniki spomnili tudi terenskih apotek, ki so imele širom po Štajerski svoje postojanke, v katerih so se zbirala prepo-

žejne. Zakaj so storili samo pri temu izjemo ne vem, vem pa, da so ti ujetniki, če je kdo med njimi umrl, izkoristili temo in ga družno pojedli!«

To ne sme toniti v pozabo

»S partizansko saniteto na Štajerskem«, pravi priatelj dr. PAVLA JERINA-LAHOVA, ki je v besedi povezovala in vodila to srečanje, »smo sklenili krog partizanske sanitete na območju celotne Slovenije. Začeli smo na Dolenjskem, nadaljevali na Gorenjskem in Primorskem pa v Ljubljani in na Štajerskem.

Veliko zanimivega gradiva je zbrano. Zdaj pa je nastalo vprašanje, kako dobiti potreben denar, da bi to tudi natisnili. Res je bila velika škoda, če bi to težko zbrano gradivo, ki je nastajalo med našo revolucijo, obležalo v predalih in tonilo z njim v pozabo vse, kar so naši zdravniki in bolničarji z nadčloveškimi napori in z upanjem v zmago in ljubeznijo do sočloveka, borca v vseh letih borbe in težkih preizkušanj naredili!«

Srečanje spominov in načrtov

Ob desetem jubilejnem srečanju gorenjskih partizanov, 11. junija, v Kranju

To srečanje je bilo združeno tudi s proslavo 35-letnice ustanovitve Prešernove brigade, katere preživelim borcem je predsednik SO Kranj podelil plaketo kranjske občine. Srečanje je pozdravil tudi predstavnik borcev iz italijanskega mesta Rivoli in podelil Prešernovi brigadi garibalbinsko zvezdo – najvišje priznanje ANPI.

Nato je spregovoril predsednik IS skupščine SRS dr. Anton Vratuša, ki je bil osrednji govornik te prireditve. Delegacija

slušal na desetine pogovorov o dogodkih iz naše herojske polpretekle zgodovine.

IVAN JAVOR-IGOR prvi komandant Prešernove brigade – čeprav samo tri dni, kot je kasneje v šali povedal – je skoraj nejevoljno pomigal s svojimi košatimi brki, ko sem ga prosil za razgovor, vendar je pristal, da mi pove nekaj besed o svoji partizanski poti. Je pravi Gorenjec, kot pravi sam.

Gimnazijo je končal tik pred vojno in se potem

LADO FRANKO – se je najprej boril v operativnih enotah, konec septembra 1943 pa ga je takratni Okrožni komite KPS za Kamniško okrožje poslal za sekretarja Okrajnega odbora za tuhinjski okraj, kjer je do julija 1944 organiziral odbore in osnovne organizacije KPS, nato pa so ga poklicali na okrožni odbor kamniškega okrožja, kjer je bil odgovoren za »agit.-prop.« do osvoboditve oziroma do razformiranja takratnega kamniškega okrožja. Po osvoboditvi je bil pre-

čete, samih najboljših fantov. »Imel sem to srečo, da sem to bitko preživel. No, tudi ta hajka je minila in svobodo sem dočakal v Gorici, kamor smo vkorakali 29. aprila 1945. Veš kaj, to je eden mojih najlepših spominov. Gorica je bila vsa v zastavah, ljudje pa so nas sprejeli tako kot sprejme mati svojega najljubšega sina... In po vojni, saj veš, graditev naše domovine. Do leta 1949 sem še ostal v vojski, nato pa sem se vrnil v industrijo.

Že 29 let delam v Lesni

MIHELA GOSTIŠA – nekdanja sekretarka občinskega komiteja SKOJ za Gorenjsko. Že pred vojno se je v tovarni vključila v napredno delavsko gibanje. Takoj po začetku vojne se je vključila v delo za NOB, novembra 1943 pa je, zaradi izdaje, morala prenehati z aktivističnim delom v tovarni in se umakniti v Selško dolino, kjer je delovala kot aktivistka AFŽ. Decembra so jo poslali v nižji partijski tečaj na Vojsko. Tam je bila sprejeta v KPS. Spomladi 1944 je odšla na okrožni

Kdo pa so ti mladi fantje

To so pevci invalidskega pevskega zbora, ki so jim, čeprav ne več čisto mladim, oni večer v Slovenski filharmoniji, po skoraj dveletnem presledku, mladostno žareli obrazi v izbranih in marljivo naštudiranih pesmih.

Kjer je pesem, tam živijo dobri ljudje ali kdor rad poje, ne more biti slab človek, so stara rekla, ki pa za naš Partizanski pevski zbor še zlasti veljajo. Koderkoli pojejo, jih sprejemajo z odprtimi srci in, če v zboru vztrajajo dolga leta, pomeni, da jih je ta pesem priklenila nase, da so jih osvojili vsi tisti prisrčni in ganjeni obrazi, ki jih je njihova pesem zganila.

Torej, 12. junija ob 20. uri in petnajst minut se je začel nastop Partizanskega pevskega zbora v filharmonični dvorani v Ljubljani.

Pod vodstvom dirigenta Radovana Gobca so zapeli osemnajst pesmi, od katerih so bile kar štiri prvič izvedene, dve pa sta bili novi. Pesmi niso bile s sporeda, ki smo ga iz ust Partizanskega pevskega zbora vajeni na različnih proslavah in borčevskih srečanjih. Vse so bile koncertnega značaja razen tistih seveda, ki so jih od napornega programa izčrpani pevci zapeli za nameček – udarne »Hej brigade« in »Kdo pa so ti...«

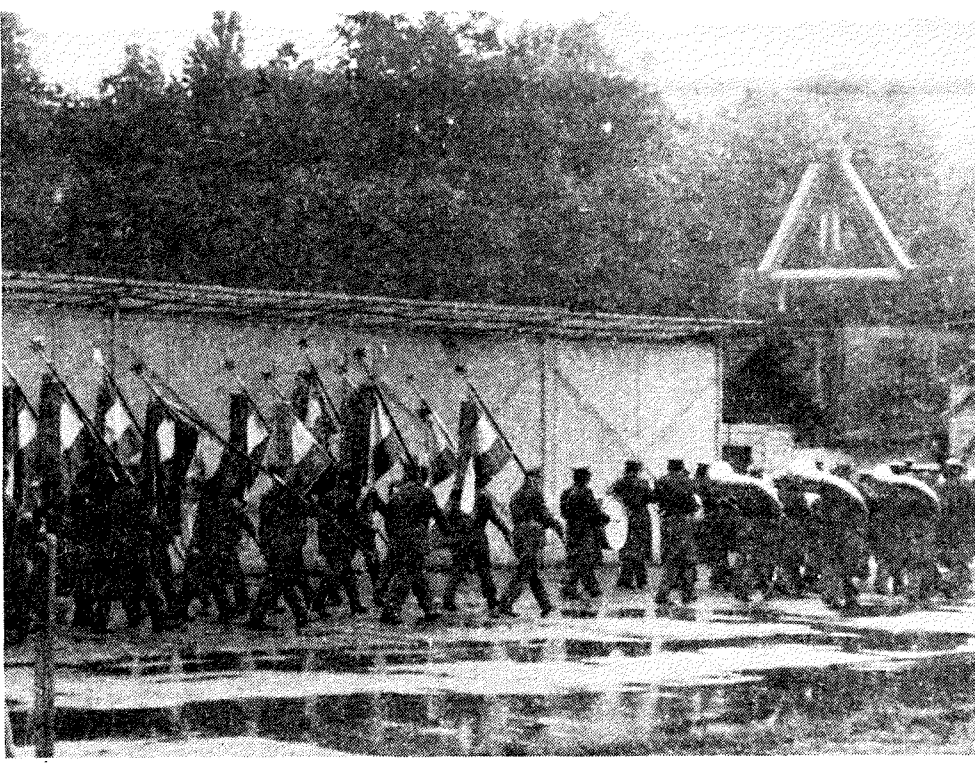
Imena znanih skladateljev kot so Simoniti, Srebotnjak, Gobec in še nekateri nam povedo, da naši skladatelji še pišejo in skladajo pesmi za zборе, navdušeno ploskanje občinstva pa je nagradilo pevce za mnoge mesece in leta trdega dela, za drobne prehode in mojstrska prelivanja tenorjev, baritonov in basov.

Da je bila umetniška podoba večera zaokrožena, so pripomogli še solisti Rajko in Stane Koritnik, Tone Kozlevčar, ter z umetniško besedo Štefanija Drolčeva in Polde Bibič.

Ob premoru med prvim in drugim koncertnim delom je predstavnik Zveze kulturnih organizacij, prebral imena pevcev partizanskega pevskega zbora, ki so za svoje dolgoletno petje v zboru prejeli Gallusove zlate, srebrne in bronaste značke.

Iztok Tinta

B. Ž. J.



borcev je odnesla venec k spomenikom na Trg revolucije v Kranju. Ob koncu uradnega dela programa so prebrali pozdravno pismo tovarišu Titu, spustili pa so tudi okrog dvesto golobov simbolov miru – z željo, da se nikoli ne bi ponovili časi, ki so se jih ta dan spominjali.

Po uradnem delu programa, se je začelo prijeteljsko srečanje.

Bilo je to res prijetno srečanje polno spominov, pa tudi načrtov za v prihodnje. Se še spominjaš... Šorlijevega mlinar... Porezna... Jelenovega žleba... Medtem ko sem čakal, da bi me Jančko Urbanc – eden marljivih in vedno prisotnih organizatorjev – seznanil z nekaterimi tovariši, sem

hotel vpisati v letalsko akademijo, vendar mu je začetek vojne to preprečil. Že takoj po okupaciji 1941 so ga Nemci zaprli.

Poleti leta 1942 se je vrnil iz zapora in se takoj vključil v delo na terenu. Aprila 1943 je vstopil v operativne enote – »od takrat naprej«, pravi v smehu, »se je moja vojaška kariera strmo dvigala.« In res je že julija 1943 postal komandant Prešernove brigade. Že po treh dneh, pa je bil v boju v Selški dolini ranjen. Ko se je vrnil z zdravljenja, je postal pomočnik komandanta Gorenjskega vojnega področja, kasneje pa je odšel v šolo v Zemun. »In tako« pravi, »sploh nisem dočakal svobode, kajti Zemun je bil takrat že osvobojen.«

stavljen na okrožni odbor KPS v Maribor.

MILOŠ ZAKOTNIK-DAVID komandir čete v Gorenjskem vojnem področju je vstopil v NOB 15. marca 1943, kot borec Škofjeloške čete, ki se je priključila 7. kranjskemu bataljonu in nato Prešernovi brigadi. Kasneje je bil v tretji četi Gorenjskega bataljona mitraljezec in nato vodnik. Nato je v Martinj vrhu formiral transportni vod, ki je imel nalogo oskrbovati bolnišnico Franjo. Iz voda je nastala četa in tovariš David je postal njen komandir. Četa se je priključila Gorenjskemu vojnemu področju, tovariš David pa je postal komandir zaščitne čete. Bil je tudi udeleženec tragične bitke na Poreznu, kjer mu je, kot pravi padlo pol

industriji Jelovica, bil pa sem tudi družbeno aktiven, najprej odbornik, nato delegat, vidiš vse do sedaj ko sem postal siv in star.«

MIHAELA VES-ŠTEFKA je vstopila v NOB takoj po vstaji. Bila je kurirka. Delovala je v mengeškem območju in med drugimi sodelovala tudi s tov. Urbancem vse do leta 1944 ko so jo Nemci izselili. Najprej so jo odpeljali v Goričane, nato pa v Neueting na Bavarsko. Od tam je že po dveh mesecih ušla, in nadaljevala delo v Bohinju, na Škaručni in še kje, potem pa je prišla svoboda in Mihaela se je vrnila v Mengeš. Delala je v tovarni Induplati vse do upokojitve. Še sedaj pa je članica občinskega odbora ZZB NOV.

komite Skoja na Jesenice, jeseni pa nazaj pod Blegaš, kjer je bil oblastni komite Skoja za Gorenjsko. Tam je ostala do konca vojne in s tovariši vkorakala v osvobodjeni Kranj. »Bil je lep sončen dan, radost je bila nepopisna, čeprav so na Primskovem še pokale puške. Naslednji dan, 10. maja pa je bilo v Kranju veliko zborovanje, kjer sem morala, kot predstavnik mladine, govoriti tudi jaz. Pred tako množico ljudi nisem govorila še nikoli prej, tako si lahko predstavljate kakšno tremo sem imela! Tovariši pa so mi dejali naj le govorim kot znam, in res sem spregovorila, kot mi je dala duša v tej radosti sončnega svobodnega dne.«

Obdobje NOB in etnologije

V Brežicah je bilo 7. in 8. junija posvetovanje slovenskih etnologov na temo Etnologija in sodobna slovenska družba. Na njem so poskušali opredeliti vlogo etnologije v današnji družbi ter njen odnos do družbenih dogajanj. Zadnje čase se je področje etnološkega zanimanja razširilo tudi na obdobje NOB, in na to temo so bili na posvetovanju predstavljeni trije referati. V skrajšani obliki objavljamo prispevek Milana Vogla, v celoti pa lahko referate preberete v zborniku, ki ga je ob tej priložnosti izdalo Slovensko etnološko društvo.

predvsem pa življenje v teh delavnicah.

Etnologa bo nadalje zanimala prehrana, načini zbiranja hrane ter kako zbrana živila posredovati do zapornikov, skritih ilegalcev, v bolnišnice. Torej prehranjevanje v partizanskih enotah in na terenu. Etnolog bo raziskoval tudi način priprave hrane, reševanje pomanjkanja začimb (sladkorja, soli...), usklajevanje rezervne hrane itd.

Bivališča bo treba razdeliti v prvi vrsti na stalna in premična, po njihovi namenskosti pa na bivališča partizanskih enot, kurirjev, vodstvenega kadra, bolnišnice, tiskarne, delavnice... Zanimiva bo njihova oblika in način gradnje, predvsem pa organizacija življenja v tem novem »domu«. Upoštevati bo treba tudi bivališča civilnega prebivalstva ter spremembe, ki jih je vnesla vojna oziroma tuji.

Etnološko zanimiva bo tudi obleka in oblačenje v času NOB (načini oskrbovanja...), spoznavanje in uporaba različnega orožja, najrazličnejše oblike komuniciranja od prenašanja pošte, hrane... (posebne transportne čete) z ljudmi ali vprežno živino do radijskih in telefonskih zvez in partizanskega tiska (pomen tiska pri razširjanju revolucionarne misli in njegov vpliv na slovensko miselnost), kakor tudi gradbeništvo (posebne gradbene enote, ki so gradile

in obnavljale mostove, hiše, ceste in celo kulturne domove).

Družbena kultura

Menim, da bi moralo biti bistvo etnologovega zanimanja za elemente družbene kulture v času narodnoosvobodilnega boja usmerjeno v obnašanje večine Slovencev ob okupaciji in v naslednjih letih vojne; v to, kaj je pri ljudeh vzbudilo odpor do tujcev, da so tvegali obstoj družine in svoje življenje ter da so se množično vključevali v narodnoosvobodilno gibanje. Pri tem bo treba vsekakor iskati vzroke v predvojnem načinu življenja (sploh bo celotno obdobje NOB treba obravnavati v sklopu pred- in povojnega obdobja), kakor tudi v predvojni politični dejavnosti, saj vsakokratni družbeni odnosi odločilno vplivajo na posamezne kulturne strukture. Objektivni raziskovalec pa ne bo mogel mimo pojavov domačega izdajalstva in njihovega delovanja.

Za razširjanje revolucionarne in narodnoosvobodilne misli med širše množice je bilo zelo pomembno delovanje naprednih društev in združenj že pred vojno ter njihovo delovanje med vojno (deloma nekaterih tudi po vojni), zato bo njihovo preučevanje bogat vir za prikaz življenjskega stila v vseh treh obdobjih. Torej bo etnolog obrav-

naval razne politične grupacije kot namenske zveze, pri čemer ga bo zanimal predvsem njihov vpliv na širše družbeno okolje. Kot primer naj omenim le organizirano delovanje žensk, ki je močno spremenilo njihov družbeni položaj in tako vneslo močne spremembe v način življenja družin (tudi danes) in celotne družbe (množično zaposlovanje žensk danes).

Nadalje ne bo mogoče mimo organizacije na terenu (posebno na osvobojenem ozemlju), kjer so terenski odbori, odbori OF itd. v izjemnih razmerah organizirali življenje in mu s tem dajali poseben pečat. Tu gre predvsem za organizacijo civilnega prebivalstva ter za organiziranje za potrebe vojaških enot.

Tudi sorodstvene in sosedske zveze so bile večkrat odločilnega pomena. Znani so primeri (npr. Cerkljansko), da so si sosedje delili – pri enih so predli volno, pri drugih pletli, pri enih strojili kože, pri drugih izdelovali obutev, itd. Tudi organiziranega obveščanja med sosedji v primeru nevarnosti ne gre zanemariti, kakor tudi ne splošne medsebojne pomoči.

Etnolog, ki bo preučeval obdobje NOB, pa ne bo smel zanemariti tudi vrste drugih medsebojnih odnosov (na teh bo celo poudarek njegovega dela), kot so odnosi med borci v partizanskih enotah, odnosi med partizani in civilnim prebival-

stvom, medsebojni odnosi v posameznih političnih in drugih združenjih, med interniranci, zaporniki, odnos do ujetnikov, tujcev, prebivalstva do oblasti, odnosi na narodnostno mešanih področjih in drugi. To bo vsekakor eno najtežjih in najzahtevnejših del.

Nadalje bodo etnologa zanimala tudi moralne in pravne norme, moralne in dejanske kazni v partizanskih enotah, kakor tudi moralne norme, ki so veljale za civilno prebivalstvo, med skojevci, komunisti, delavci v delavnicah itd. Upoštevati bo treba tudi način nagrajevanja.

Duhovna kultura

Zanimivo bo lahko tudi poglavje o šegah in navadah, pa naj bo to ciklus življenjskih šeg (rojstvo, poroka, smrt, god med partizani in med civilnim prebivalstvom), njihova razredna in nacionalna obarvanost (pri tem bo treba upoštevati tudi pred- in povojno obdobje), ali pa gre za tako imenovane letne šege in navade, ki so vezane na verske in cerkvene, pa tudi na delavske praznike (novo leto, božič, dan žena, 1. maj...). Upoštevati bo treba tudi šege in navade ob dnevih državnega, republiškega, občinskega in krajevnega pomena in jih povezati z današnjimi krajevnimi, občinskimi... prazniki in proslavami.

Pri celovitem prikazu obdobja NOB z etnološkega zornega kota raziskovalec ne bo mogel tudi mimo duhovne kulture. To kulturno področje bo lahko še posebej zanimivo in obširno. Naj kot primer navedem vero. Vemo, da niso bili vsi partizani, terenski delavci, ljudje, ki so sodelovali z narodnoosvobodilnim gibanjem in drugi, komunisti, da so bili svetovnonazorsko različno usmerjeni. Etnologa bo prav gotovo zanimalo, kaj jih je družilo v skupnem boju in kako so svoja ideološka prepričanja usklajevali. Prikazati bo treba tudi vključevanje duhovščine med partizane, njeno delo z borci in ugotoviti, kako je to vplivalo na celotno prebivalstvo, na njihov odnos do partizanske vojske. Pri tem se bo raziskovalec srečal tudi s primeri verskih obredov.

Eden najzanimivejših elementov duhovne kulture bo znanje, pa naj bo pridobljeno v predvojnem času (različna tehnična znanja, znanje geografije, psihologije, različna poklicna znanja), ali pa na podlagi izkušenj v vojnih razmerah, kjer je posebej prišla do izraza »ljudska« iznajdljivost in domiselnost. Pri tem bo treba razlikovati med praktično uporabo znanja ljudi z določenega območja ter med znanjem, ki so ga na to območje prinesli ljudje iz drugih krajev. Vsekakor bo treba upoštevati tudi načine pridobivanja znanja v času vojne (partizanske šole, različni tečaji, razširjenost tiska) ter odnose do tako pridobljenega znanja. Posebno poglavje bo zahtevala tudi ljudska medicina v tem obdobju.

Etnološko zanimive so nadalje jezikovne spremembe, ki so nastale v tem času. Tu ne gre samo za spremembo besedišča in za vnašanje vojaških ter aktivističnih izrazov v govor nekega področja, ampak tudi sintetične in stilistične spremembe. Jezikovno in etnološko bodo zanimiva tudi vojaška povelja ter ilegalna partizanska imena posameznikov, domačij, javk...

Tudi tako imenovane »kulture v ožjem pomenu« etnolog-raziskovalec obdobja NOB ne bo mogel prezreti, pa naj imamo v mislih likovno dejavnost (mnogo teh del je nastalo v taboriščih in zaporih in lahko služijo kot dokument o načinu življenja), gledališko dejavnost (delovanje »Agitteatrov«, predstave Slovenskega narodnega gledališča v Beli krajini...), pevsko dejavnost ali pa besedno ustvarjalnost v pisani in govornjeni obliki (pesništvo, prozna dela, skeči, partizanski humor...). Seveda bo etnologa vsa ta dejavnost zanimala predvsem zato, da bo laže ustvaril čim popolnejšo podobo o življenju Slovencev v obdobju narodnoosvobodilnega boja.

Milan Vogel

Materialna kultura

Pri preučevanju materialne kulture v obdobju narodnoosvobodilnega boja čaka slovensko etnologijo zelo obširno delo. Gre za številne, sicer nekoliko spremenjene in prilagojene kulturne prvine (prehrana, noša, bivališča itd.), kakor tudi za nekatere nove, ki so do tega obdobja ostajale zunaj etnološkega zanimanja in obravnavanja (razna komunikacijska sredstva kot so radiotehnika, ilegalne tiskarne, letaki, množično seznanjanje z raznimi orožji in razstrelivom itd.). Spet pa je treba poudariti, da je bila večina teh dejavnosti prilagojenih specifičnim, vojnim razmeram, v katerih je še posebej prišla do izraza ljudska iznajdljivost in domiselnost. Delovala je vrsta najrazličnejših delavnic, v katerih so vojak ali civilni prebivalci delali za potrebe vojske, za propagando, za partizanske bolnišnice in za civilno prebivalstvo. Pri tem so bile obnovljene številne dejavnosti, ki so bile že pred mnogimi leti opuščene kot nepotrebne, sedaj pa so se spet pokazale kot koristne. Razvitih je bilo prek dvajset različnih dejavnosti od usnjarskih, čevljarških, šiviljskih, krojaških do kovaških, mehaničnih, orožarskih, radiotelegrafskih in ortopedskih. Torej so v teh delavnicah zadovoljevali vsakdanje potrebe, kolikor so to omogočale razmere, in s tem dajali takratnemu življenju posebno podobo. Delavnice so bile slabo opremljene, kakor je bil skromen ekstenzenčni minimum, ki se je odražal v pičli prehrani tako vojske kot civilnega prebivalstva, obleki, bivališčih, zdravstveni službi in še marsičem. Etnologa bodo pri obravnavi partizanskih delavnic zanimali tako način dela kot organiziranost,

Koroški partizanski pevski zbor



Na velikem partizanskem mitingu v Pliberku na Koroškem v nedeljo, 28. maja je nastopil tudi nov partizanski pevski zbor, ki se je poimenoval po koroškem borcu Matiji Verdniku. Na predvečer ponovnega odkritja razstreljenega spomenika na Komlju je v tem kraju nastopil tudi tržaški partizanski pevski zbor.

Foto: Edi Šelhaus

OSILNICA

Krajevni praznik v spomin na boje

Osilnica je v času okupacije naše domovine kot vojaška postojanka v sovražnikovem okupacijskem sistemu zavzemala pomembno mesto, kjer je ščitila dolino reke Kolpe in Čabranke ter povezovala italijanske enote zahodnem delu Gorskega Kotarja in Kočevske. Zaradi take pomembnosti je sovražnik organiziral močan in učinkovit obrambni sistem. Postavljene so bile močne zunanje utrdbe in okrepljena obramba.

Z namenom, da bi čimprej uničili to močno utrjeno sovražnikovo postojanko se je vodstvo slovenskih in hrvaških partizanskih enot v mesecu maju 1942. na skupnem posvetu odločilo, da bodo napadli to postojanko. Prvi napad je bil izveden v zgodnjih jutranjih urah 21. maja 1942. Čeravno ta ni uspel, je bilo v krajših presledkih več napadov, ki pa so bili uspešni.

V spomin na dogodka v mesecu maju in juniju 1942. leta prebivalci tega kraja praznujejo že vrsto let 21. maja krajevni praznik. Kakor vsa leta doslej so tudi letošnjega proslavili v obujanju spominov na te težke dni štiriletnega boja, v katerem so sodelovali tako množično domala vsi prebivalci tega predela Zgornje Kolpske doline. Spomine so obudili tudi na srečanju mladine v Taborski steni, ki je bila ob letošnjem dnevu mladosti.

VIKTOR DRAGOŠ

DESTERNIK

Krajevni praznik Desternika

Krajani Desternika, sicer manjšega kraja sredi idiličnih Slovenskih goric, so letos že 14. zapored nadvse svečano proslavili svoj krajevni praznik, ki jih spominja na tragične dogodke iz NOB. Letos so svoj krajevni praznik popestrili s tem, da so poleg spominke svečanosti, pripravili še posebno razstavo likovnih del in razstavo plemenske živine.

F. HOVNIK

JESENICE

Več kot sto zbranih

Maja meseca je krajevni odbor ZB NOV Plavž pripravil tovariško srečanje za člane svoje organizacije v športnem centru Krpin v Begunjah. Srečanja se je udeležilo več kot sto nekdanjih borcev, internirancev in izgnancev.

B. B.



Skupina udeležencev prijetnega srečanja v Krpinu

ŠMOHOR

Invalidi na Šmohorju

V maju so člani društva invalidov Laško, Žalec in Sevnica organizirali prvo srečanje invalidov na planinski postojanki Šmohor. Invalidi iz občine Žalec so srečanje izkoristili še za TRIM akcijo HODIM. Vsak invalid, ki je peš prišel na Šmohor, je prejel značko.

Po uvodnem pozdravu in po poročilih o delu invalidov so podelili priznanja za uspehe na različnih področjih dela. Slavnostni govornik je bil prvoborec Ludvik Županc-Ivo, ki je govoril o razvoju NOB na tem območju Štajerske, o nastanku partizanskih čet leta 1941, in o nastanku 1. štajerskega bataljona, ki se je ravno tod vračal 1941. leta iz brežiškega pohoda.

Med gosti je bil tudi podpredsednik republiške zveze invalidov tovariš Lavrič.

FRANC JEŽOVNIK

KOROŠKA BELA

Spominski pohodi osnovnošolcev

Sole jeseniške občine negujejo tradicije NOB med drugim tudi s tem, da večkrat pripravijo pohode do spominskih obeležij, ki jih na tem koncu Slovenije tudi ni malo.

Ob takih prilikah pripravijo učenci krajši kulturni program, učitelji ali predstavniki ZB pa jim pripovedujejo o dogodkih med NOB.

B. B.



Učenci osnovne šole iz Koroške Bele, ki sestavljajo peti bataljon »Jožica Kunstelj« pod vodstvom Albina Dremlja, so pripravili spominsko svečanost ob spominskem obeležju padlega Joža Žvaba-Ivana v Javorniskem rovtu

GRIŽE

Obrambni dan krajevn skupnosti

Ob zaključku meseca mladosti so v KS Griže organizirali obrambni dan. Po »napadu« se je šola hitro izpraznila, učenci so se zbrali na kraju evakuacije. Pri evakuaciji šole je sodelovala narodna zaščita, mladi člani RK so nudili prvo pomoč »ranjenim« sošolcem, mladi gasilci so »pogasilili« šolo.

Zatem so se učenci razvrstili v čete. Vsaki četi se je pridružil član ZB in planinec. Člani ZB so na pohodu govorili o zgodovini NOB in neposredno prenašali svoje znanje iz NOB na naše najmlajše.

Čete so se potem zbrale pred spomenikom talcev v Pongracu. Tu je sprejel raport predsednik izvršnega sveta skupščine občine Žalec, Jože Jan, ki je pred tem tudi sam sodeloval pri pohodu in pomagal voditi eno izmed kolon. Pred spomenikom talcev je bila ob 35-letnici, kar je bilo na tem kraju ustreljenih deset talcev, komemoracija, ki se je udeležila poleg pohodnikov tudi množica krajanov. Uvodni govor je imel prvoborec tovariš Kotnik, ki je orisal dogodka izpred 35 let.

Po položitvi venca so se skupno napotili proti lovski koči pod Gozdnikom. Kolono je vodil predsednik KO ZB Griže, tovariš Čater. Kmalu je kolona krenila v gozd in se po nekdanji kurirski poti, mimo nekdanjega bunkerja terencev in kurirjev napotila proti cilju.

Prvoborec Ivo Zupanc pa je spregovoril o zgodovini NOB na tem območju. V svojem govoru je pozval delegacije planincev, lovcev in mladine, da ponesejo venec na Jegriše, kjer je pred 35 leti padla Veličkova skupina in k Trem smrekam, kjer je leta 1944 padel kurir.

Po govoru so pohodniki izvedli partizanski miting. Po mitingu je strelska družina izvedla tekmovanje. Vsi pohodniki so se pomerili v streljanju. Gorska straža pa je poskrbela za red na prireditvenem prostoru.

S »Titovim kolom« se je zaključil obrambni dan KS Griže, ki je pokazal, da se s skupnimi močmi krajanov, šole, društev, družbenopolitičnih organizacij lahko uspešno izvedejo takšne akcije.

F. JEŽOVNIK

Razvitje prapora mestne organizacije ZB NOV v Ajdovščini

Mestna organizacija ZB NOV v Ajdovščini bo priredila v nedeljo, 24. junija ob 10. uri dopoldne, na Titovem trgu slovesno razvitje svojega prapora. V programu bodo nastopili dijaki gimnazije, učenci osnovne šole, pevski zbor Srečka Kosovela, glasbena šola in godba na pihala. Pokrovitelj: tovarna pohištva LIP Ajdovščina.

NOVA GORICA

Obletnica bojev za severno mejo

Letos, ob 60-letnici bojev za našo severno mejo se bodo tudi ti naši primorski rojaki spominjali časov, ko so se ob koncu prve svetovne vojne kot prostovoljci priključevali vojaškim enotam, da branijo komaj rojeno domovino. Po zlomu stare avstroogrške države so se vračali proti domu z raznih bojišč, posebno še z Ukrajine in Romunije, a tudi s soške fronte. Utrujeni so bili od dolgoletnih vojnih naporov, vendar ni so oklevali, ko so jih v Ljubljani, Mariboru in drugod pozivali, da se pridružijo vojaškim enotam za obrambo naše severne meje in tudi za borbo za narodnostne pravice življa onstran Karavank. Mnogi so tudi prihajali od doma, ko je italijanska vojska zasedla naše primorske kraje, saj so bili prepričani, da bodo tudi te prej ali slej pregnali iz svojih krajev.

Po podatkih, sicer nepopolnih, katere smo zbirali pred drugo svetovno vojno, je bilo še okoli 800 primorskih prostovoljcev. Po večini so bili vključeni v tržaškem bataljonu in planinskem polku.

Tako kakor druge občinske in medobčinske organizacije Zveze prostovoljcev borcev za severno mejo 1918/19 širom Slovenije, se tudi na Primorskem pripravljajo, da bodo jeseni dostojno počastili to pomembno obletnico, na kar se že sedaj pripravljajo.

S. Š.

GRIŽE

Pionirji v planinski organizaciji

Ob zaključku »meseca mladosti« je bil organiziran sprejem učencev prvih razredov osnovne šole Nade Cilenšek iz Griž v planinsko organizacijo. Pionirji so se zbrali na Šprajčevem hribu nad Grižami. Tu so pri spomeniku, ki je posvečen skojevcem prisluhnili zanimivemu predavanju o tem, kako so na tem kraju pred vojno zbirali člani SKOJ in se v okviru športnih srečanj dogovorili o različnih akcijah. Nato je mladinski vodnik spregovoril o pomenu planinske organizacije. Razdelil jim je planinske izkaznice in značke HODIM.

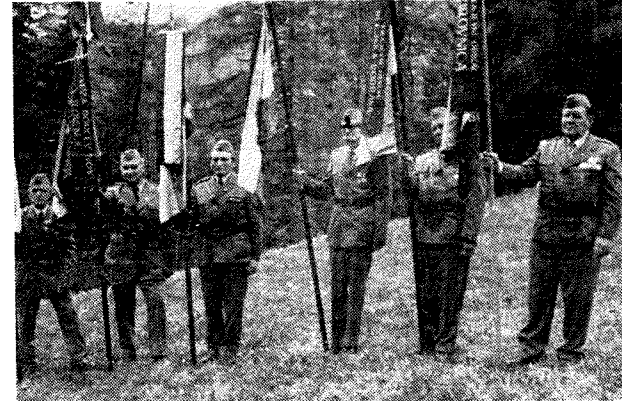
FRANC JEŽOVNIK

JESENICE

Nikjer brez zastavonoš

Zastavonoše krajevnih odborov ZB jeseniške občine se vedno udeležijo v polnem številu domala vseh proslav v občini in tudi zunaj nje. Pred kratkim so tudi nastopili na osrednji prireditvi, ki jo je mladina jeseniške občine pripravila na dan mladosti.

B. B.



Zastavonoše krajevnih organizacij ZB jeseniške občine

TOPOLOVO

Srečanje partizanov

V nedeljo, 18. junija ob 10.30 (po italijanskem času) bodo pokrajinski odbor zveze partizanov ANPI iz Vidma in kulturna društva Beneške Slovenije odkrili spominsko obeležje na pokopališču v Topolovem, kjer so pokopani posmrtni ostanki padlih italijanskih in jugoslovanskih partizanov iz leta 1944.

Po svečanosti v Topolovem bo ob 11.30 na Lesah slovesnost na kateri bodo govorili slovenski in furlanski borci. Popoldne bo kulturni program na katerem bo nastopila Nova godba iz Orzana in Partizanski pevski zbor iz Trsta.

J. A.

Od iskre do plamena

Na skopo odmerjenem prostoru bi si zaman prizadevali v celoti predstaviti delovno organizacijo ISKRA Avtoelektrika iz Šempetra pri Novi Gorici. Predvsem bi morali omeniti leto 1960, ko je bil opravljen prenos te proizvodnje iz matične tovarne v Kranju. Nadaljni razvoj delovne organizacije je bil zelo hiter. V zadnjih desetih letih je bila proizvodnja petkrat povečana, 60 odstotkov na račun zaposlenosti in 40 odstotkov na račun produktivnosti.

Kaj je pravzaprav proizvodnja avtoelektrike? V avtomobilski industriji, kamor štejemo industrijo potniških avtomobilov, industrijo gospodarskih vozil (tovornjakov, avtobusov, traktorjev) in motorno industrijo (motocikli...), se pojavlja tudi avtoelektrika. Tovarna velikih zaganjalnikov v Šempetru je največja temeljna organizacija, iz katere je izšlo vseh ostalih šest programov. V tem kraju je še temeljna organizacija generatorjev in elektronike v katerem okviru je tudi program regulatorjev. V zadnjem času se v okviru te temeljne organizacije precej hitro razvija proizvodnja elektronike, ki tudi naglo prodira v avtomobilsko industrijo. V Šempetru je še temeljna organizacija malih zaganjalnikov. V Bovcu je organizirana tovarna vžigalnih tuljav, v Tolminu proizvodnja magnetnih vžigalnikov in ogrevalnih svečk ter drugih agregatov, ki služijo za vžig dizel motorjev. V Stegnah pri Ljubljani je temeljna organizacija žarnic, ki proizvaja pretežno žarnice za avtomobile. V Komnu je temeljna organizacija livarne, omeniti pa je treba tudi tovarno delovnih sredstev.

V Iskri avtoelektrike je zaposlenih nekaj več kot tisoč ljudi. To je le ena od delovnih organizacij v združenih podjetjih Iskre.

Tovarniški vrvež tudi v prostoru kjer smo sedli za dolgo mizo, ni pojenjal. V pozdravne besede je sililo drgetanje strojev, skozi odprta okna v sejni dvorani pa vonj po pokošeni travi. Ne da bi se kako posebej trudili smo začeli govoriti o delovni revoluciji, o ustvarjalnih delovnih spopadih, uspehih in težavah, ki so se tod začeli nizati v letu 1961. Septembra tistega leta je bil v šempeterski Iskri izvoljen prvi delavski svet. V tovarni je bilo le nekaj več kot tristo delavcev. To je bilo torej leto, ko so tod dobili »ključ samoupravljanja«. V razvoju samoupravnih odnosov so zaposleni v tej delovni organizaciji doživeli vrsto pomembnih zmag in premikov. Pomemben premik je nastal z reorganizacijo takrat združenega podjetja Iskra (današnjega SOZD), ko se je le-ta razdelil v posamezne delovne organizacije (branže). Začetek leta 1974 je pomenil še večji korak v razvoju samoupravljanja – ustanovitev tozdov. Naslednji pomembni korak je bil storjen lani in letos z izvajanjem določil zakona o združenem delu. Po planu, ki so ga sprejeli, so v tem trenutku nekako na sredini izvajanja tega zakona.

»Res je, kot pravite. Revolucija je mladost in je večno mlada,« so rekli tovariši. Delovna organizacija Iskra avtoelektrika predstavlja mlad delovni kolektiv.

Zaradi tega so menili naši sogovorniki, je tudi pogosto dokazoval svoj ustvarjalni nemir, svojo revolucionarnost. V razvoju te delovne organizacije je prišlo nekajkrat celo do poudarjenih nasprotij. Temu je bila vzrok premajhna obveščenost, šlo pa je tudi za preskopo razumevanje potreb in želja ljudi. V razpravah, v katerih je šlo za način izvajanja posameznih akcij, je bilo včasih vključeno premalo delavcev. Prenekateri za takšno aktivnost tudi niso kazali pričakovane pripravljenosti. Toda vse to je bila le fronta za izmenjavo in končno potrditev mnenj in sklepov, ki so bili kolikor je bilo mogoče vzklajeni in so tako poskrbeli za dobre odnose zaposlenim v delovni organizaciji.

Na Dvorišču v Šempetru je zaposlenih približno dva tisoč ljudi in od tega več kot tisoč žensk. Tako visok odstotek zaposlene ženske delovne sile odpira nekatere probleme, med katerimi je skoraj najpomembnejše vprašanje otroškega varstva. Tu rešujejo ta problem, in to dovolj uspešno, z močnim samopriplevom. V delovni organizaciji se niso lotili organiziranja lastnega vrta, pač pa so se pospešeno vključili v akcijo s tem v zvezi na nivoju občine.

Ob visoki številki zaposlenih žena bi bilo pričakovati tudi nekoliko boljši odstotek v samoupravne or-

gane vključenih tovarišic. Toda v tej delovni organizaciji se je izkazalo, da so ženske bolj kot predstavnice njihovega spola volile v samoupravne organe moške.

In kakšna je v delovni organizaciji Iskra avtoelektrika izobrazbena struktura? Povedali so nam, da imajo 56 ljudi z visoko izobrazbo, 62 z višjo, 254 s srednjo, 571 je kvalificiranih delavcev, 1908 je priučenih in 57 nekvalificiranih. V letošnjem letu imajo razpisanih tristo štipendij, kar je ne- navsezadnje trdno zagotovilo za še boljšo izobrazbeno strukturo.

Omenili smo, da smo obiskali mlad delovni kolektiv in dodamo naj, da je v njem starostno povprečje malo manj kot 29 let. In kot

bi hoteli vedno znova potrjevati ta svoj mladostni nemir in ustvarjalno hotenje, išče delovna organizacija ves čas možnosti za razvoj in razširitev, išče prostor za to in delovno silo in možnosti za specializacijo delovnih programov izven Šempetra. Pri slednjem so krepko upoštevana vprašanja razvitosti posameznega kraja, v katerem namerava delovna organizacija odpreti nov obrat. Prednost dajejo manj razvitim in obmejnim območjem, ki jim želijo na ta način pomagati pri razvoju in mnogokrat pri ohranitvi naselij. Na Ligu so pred nedavnim odprli tovarniški oddelk, v katerem je zaposleno 22 ljudi. V prihodnosti naj bi bilo trikrat več, predvsem žensk. Mnogi moški so zaposleni v

anhovski cementarni. In približno tako je s pomočjo te delovne organizacije na Tolminskem. Takšni posegi pomenijo pravo življenjsko pomlad v posameznih vaseh. Ljudje so začeli graditi in obnavljati že opuščene domačije, vračajo se ali se vsaj nameravajo vrniti v domače kraje. Z njimi pa se vračata tudi mladost in svežina pa zagotovilo trdnosti in varnosti.

Informiranje v delovni organizaciji? Delavec brez ustrezne obveščenosti ne more biti aktivni samoupravljelec, je bila misel okrog katere smo spletili nadaljnji pogovor. V delovni organizaciji Iskra avtoelektrika informiranje še ne poteka kot bi bilo želeli. Največ pikrih je bilo povedanega na račun informacij, ki prihajajo iz občine, interesnih skupnosti družbenopolitičnih skupnosti občine. Po eni strani gre s tem v zvezi za obsežno gradivo, po drugi pa v njem ni mogoče najti bistvenih podatkov, ki so delegatu potrebni za razumljivo predstavitev zadeve. Meterske tabele in analize mu pri tem prav gotovo niso v pomoč, so menili sogovorniki.

Informiranje znotraj delovne organizacije je boljše. Kot posebej uspešno se je potrdilo neposredno informiranje po delovnih skupinah, ki ga ne more zamenjati nobeno glasilo. Da, tudi glasilo imamo, glasilo Iskra, ki izhaja v okviru SOZD. Pred časom so ukinili interno glasilo Iskra,

prav zaradi tega skupnega časnika. Sedaj pa so na sindikatu sklenili, da ga ponovno oživijo kot mesečno glasilo. Občasno izdajajo Informator. V delovni organizaciji imajo referenta za informacije, ki le-te zbira in jih priobčuje v skupnem glasilu. V njem so povprečno zastopani z eno stranjo tedensko.

In če smo že nekajkrat omenili da gre v tem primeru za mlad delovni kolektiv nam ni bilo težko razumeti, da je bilo s tem v zvezi v delovni organizaciji Iskra avtoelektrika precej neresenih stanovanjskih problemov. Reševali so jih s povečanim prispevkom za stanovanjsko izgradnjo. Vsi problemi pa kljub temu še niso rešeni. Nalog na področju izboljšanja osebnega standarda delavcev je še dovolj. Naj zabeležimo še to, da je bil lani povprečni osebni dohodek 4270 dinarjev, da pa je letos že 4960 dinarjev. Seveda bi morali napisati še marsikaj, marsikaj tudi na račun športa in rekreacije. Z organizirano rekreacijo se ukvarja v tukajšnji Iskri približno 40 odstotkov zaposlenih. Razmišljajo o uresnitvi rekreacije med delavnim časom in s tem v zvezi o možnostih, da bi kar najbolj znižali odstotek obolenj in staleža. Prizadevajo si za boljše pogoje letovanja, za boljše izkoriščen počitek.

V takih prizadevanjih Iskra mora zagoreti v plamen.

Silvo Teršek

V pogovoru so sodelovali:

Vincenc Kokelj, namestnik glavnega direktorja
Pavlo Mermolja, predsednik komisije za spr. in uresničevanje ZZD

Metod Gorenjšček, predsednik delavskega sveta DO

Maks Milavec, sekretar ZK DO

Marina Bitežnik, predsednica komisije za družbeno aktivnost žensk DO

Valter Bensa, član predsedstva ZSMS

Janez Kavčič, vodja splošne službe v tovarni AET Tolmin

Aleksandra Kokelj, šef službe plana in analiz

Boris Ravbar, tajnik samoupravnih organov

Ilko Vidic, referent za šport

Branko Čermelj, referent za rekreacijo in letni dopust delavcev

Marko Rakušček, referent za informacije



Od iskre do plamena

Vedno pripravljena nevidna vojska

Tesne vezi krepijo obrambno moč

Družbeni samozaščiti in LO dajejo v šempetrski »Iskri« žrtev poseben pomen. Spričo tega tudi uspehi niso izostali. Res je, da lahko nekatera tovrstna prizadevanja merimo s preverjanjem znanja, strokovno usposobljenostjo, opremljenostjo posameznih ekip itd., da pa je marsikaj kar sploh ni mogoče meriti, preverjati... Zavest ljudi, zavest delavcev »Iskre«, da delajo za sebe, za svoj boljši jutri in da bodo vedno pripravljeni vse te dosežke braniti, so tiste vrednote, tiste nevidne vezi, ki krepijo obrambno moč kolektiva.



Jože Štrukelj



Ivan Ferin



Danilo Bašin



Aleksander Bušen

»Naloge družbene samozaščite in civilne zaščite, so že našle mesto pri slehernem posamezniku našega kolektiva«, so v pogovoru poudarili **DANILO BAŠIN**, **IVAN FERIN**, **ALEKSANDER BUŠEN** in **JOŽE ŠTRUKELJ**, »kar pa seveda ne pomeni, da si v prihodnje ne bomo še bolj prizadevali, kajti v polni meri se zavemo vseh teh vrednot, s katerimi je »oborožen« naš delavec. Poleg tega so tudi družbenopolitične organizacije v tovarni dale tem prizadevanjem celotno podporo.

Že pred nekaj leti smo imeli v »Iskri« oborožen oddelek izurjenih delavcev, za katerega smo orožje in opremo kupili z lastnim denarjem. Sedaj je to nalogo prevzela enota narodne zaščite, ki je povezana s postajo milice v Šempetru. Ljudje v tej enoti so seveda naši delavci.

K enotam civilne zaščite sodi tudi gasilska enota. Čeprav ta enota še ni opremljena s potrebnimi sodobnimi pripomočki je že večkrat pokazala svoje vrline. Nema lokrat tudi med malico pokažejo delavcem kako se prepreči ali zaduši požar, kako se ravna s priročnimi gasilskimi pripravami itd. Kako koristni so taki prikazi pove že dejstvo, da so naši delavci že nekajkrat uspeli kar sami pogasiti zametke požarov, ki bi se pozneje lahko razvili v velik požar.

Bolj kot gasilske enote je opremljena enota prve pomoči. Poleg tega pa je dobro tudi strokovno usposobljena, saj jo vodijo poleg zdravnika, še tri medicinske sestre.

V tovarni imamo tudi aktiv ZRVS v katerem so vključeni vsi rezervni starešine. Posebno skrb smo namenili izobraževanju članstva, ki bogati svoje izkušnje na številnih vajah in preverjanju obrambnih sposobnosti. Med člani ZRVS imamo tudi člane borčevske organizacije, ki svoje izkušnje in znanje pridobljeno med NOB uspešno prenašajo na mlajše.

Poleg tega smo se vključili v širšo akcijo družbenopolitične skupnosti v zvezi s krepitvijo moči obmejnih krajev na našem območju, predvsem tistih iz katerih se ljudje že vrsto let izseljujejo. Ti kraji se spričo oddaljenosti od večjih središč praznijo. Ljudje odhajajo tja, kjer se lahko zaposlijo, kjer jim industrija nudi in daje večji kos kruha. Odločili smo se zgraditi naš nov obrat na liško-kambreškem območju, kjer so se domačini že pred leti jeli odseljevati v dolino zaradi socialne negotovosti.

Še pred leti je namreč živelo na Ligu okoli 1700 ljudi in takrat, ko smo se odločili za gradnjo novega obrata, so jih našli le še nekaj več kot 400.

Kolikšna bo prava vrednost našega novega obrata za to območje bomo videli prav kmalu. Prvi uspehi pa so že na dlani. Devet mladih družin iz Nove Gorice, Ajdovščine in Kanala se je že odločilo živeti na Ligu. Seveda bo morda potrebno celo desetletje, da bo tam okoli Liga in Kambreškega zopet toliko prebivalcev, kot jih je bilo nekoč pa vendar prvi korak, ki govori o pridni naseljevanju gospodarsko nerazvitega območja, je storjen in temu bo zagotovo sledil drugi in naslednji. Morda nas bo pri tem posnemala še katera izmed številnih delovnih organizacij v občini?

Ob vhodu v tovarno slehernega prišleka opozorijo številni pokali, priznanja in diplome, ki so jih člani kolektiva šempetrske »Iskre« prejeli za osvojena najboljša mesta v športnih panogah, kar dokazuje, da so tudi, kar zadeva fizične sposobnosti posameznika ali ekipe in seveda kolektiva kot celote, dobro pripravljeni. Tudi telesna pripravljenost namreč sodi med pomembne dejavnike v konceptu našega SLO.

Tone Urbas

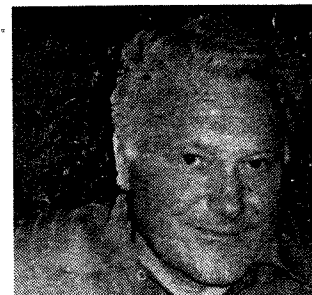
Najdragocenejše spoznanje

Vse kar ustvarimo, je delo vseh nas in v naši moči je graditi dobro, novo, boljše. Borci, ki so z orožjem v roki in pesmijo na ustih izborili svobodo svojim otrokom in že novim generacijam, imajo pravico, čutijo pa tudi dolžnost bdeti nad to svobodo!

Živko Kokelj, Rudi Petrovčič in Vladimir Šulin, člani aktivov ZB v Šempetrski Iskri, so nam v pogovoru nanizali misli, ki izžarevajo tisto vedno prisotno skrb za varovanjem neizbrisnih vrednot revolucije.

Beseda ni tekla le o organizaciji borcev v tem delovnem kolektivu, ampak o vsem, kar jih v vsakdanjem delu obkroža.

»Menimo«, je dejal v imenu vseh treh tovarišev Živko Kokelj, »da je naša prva skrb v kolektivu-dobro gospodarjenje. S tem v zvezi je seveda uvajanje moderne tehnologije. Nenehno moramo skrbeti, da bomo šli v korak z novostmi tovrstne industrije v svetu. Če bomo delali dobro in kakovostno, bo že to zunanji odraz naše pravilne družbene usmerjenosti.



Živko Kokelj: »Opozarjamo na nepravilnosti, kjerkoli jih opazimo.«

Borci smo bili že od vsega začetka zagovorniki potrebe po razvoju in modernizaciji; vedeli smo, da je le v boljšem in še boljšem delu naša moč.

Vladimir Šulin je z Bovca in dela v tamkajšnjem TOZD-u vžigalnih naprav. Pripovedoval je, kako je prvotni, enainvajsetčlanski kolektiv nekdanjega podjetja »Trenta« prerasel v 260 članski kolektiv Iskrin TOZD »Vžigalne naprave«. Kakor so pred časom komaj životarili, je sedaj vse drugače. Večje število krajanov je dobilo zaposlitev doma in tako je nov TOZD prinesel v Bovec tudi novo življenje. »Mladi in mi borci zelo dobro sodelujemo. Kadar pa delo mladinske organizacije zaškriplje, jih spodbudimo. Mladinci se v prenekaterih dejavnostih, ki smo jih začeli mi, borci, že osamosvajajo.«

Ker prihajajo delovni ljudje v Iskrine temeljne organizacije v Šempetru, Komnu, Bovcu in Tolminu iz številnih krajevnih skupnosti, smo se pozanimali tudi, kakšna je povezava v družbenopolitičnem delu temeljnih organizacij s tereonom. O tem je spregovoril

Rudi Petrovčič, doma z Orehovelj.

»Večje število zaposlenih z moje vasi dela v Iskri. Vsi, mladi in starejši-borci smo tesno povezani. Nobena akcija ne mine, da bi ne sodelovali vsaj borci in mladina. Seveda to velja tako za okvir dela v temeljni organizaciji kot za delo v naši krajevni skupnosti.

Kar nekakšno pravilo je, da tisti, ki so v delovni organizaciji pri družbenopolitičnem delu marljivi, tudi pri delu v krajevni skupnosti ne izostanejo.«

In še Živko Kokelj: »Člani borčevskih aktivov tukajšnjih Iskrinih TOZD-ov se ne povezujemo le v delu družbenopolitičnih organizacij znotraj delovne organizacije, ampak smo aktivni tudi v krajevnih skupnostih in na občinski ravni. Saj ne moremo živeti sami zase, kaj



Vladimir Šulin: »Smo del enotne fronte socialističnih sil.«

ne?! Problem, ki zadevajo borce v aktivih so dostikrat enaki, kot tisti, ki se porajajo v krajevni skupnosti in občini pa tudi taki, da jih moramo reševati vsi družbenopolitično angažirani krajan in delavci.

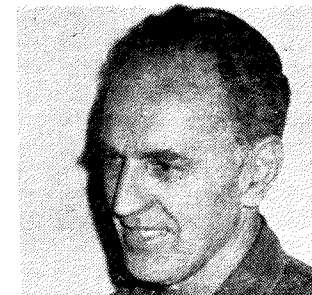
Najdragocenejše spoznanje borcev, članov aktivov ZB v Iskri je prav v tem, da delajo in živijo v okolju, ki ne le priznava njihove zasluge v narodnoosvobodilni borbi, ampak zna tudi prisluhniti njihovim pripombam in nasvetom. Naši sogovorniki so ves čas pogovora z navdušenjem govorili o mladini, o njihovem skupnem delu pri negovanju in razvijanju revolucionarnih tradicij. Bolj pa so bili kritični pri oceni vključevanja »srednje« generacije v to delo. »Morda smo z njimi še pred časom premalo delali, se jim premalo posvetili. Morda se ta pomanjkljivost zato tudi odraža pri premajhni aktivnosti socialistične zveze, kjer so še vedno občutne praznine.«

Na vprašanje, kaj jih v njihovem delovnem okolju kot dolgoletne delavce in borce moti, jezi, so naši sogovorniki odgovorili: »Primeri etatiističnega miš-

ljenja, ki se je pred časom še ponavljalo, so nas bodli v oči. Brezpotrebno trošenje denarja – režija, potovanja, vse to nas moti in opozarjamo na take pojave vedno, kadarkoli jih zasledimo.«

Lepo so zapisali iskrini borci v poročilu za svojo letno konferenco, da je nova organizacijska oblika njihove delovne organizacije pomenila tudi precej neznank, ki sta jih v veliki meri razčistila nova Ustava in zakon o združenem delu. Ni pa bilo dovolj le vedeti, kako je treba delati, potrebno je bilo sprejete samoupravne akte tudi s pravnim delom osmisliti. Pri tem delu so bili borci polnovredno in aktivno vključeni v enotno delo vseh družbenopolitičnih sil v DO.

Prenašanje revolucionar-



Rudi Petrovčič: »Z mladimi je veselje delati.«

nih tradicij na mlade in sploh podružbljanje teh tradicij pa ostaja še polno, poleg delovnih nalog in drugega družbenopolitičnega dela prva naloga borcev. V svojem akcijskem programu za letošnje leto so zapisali, da bodo skupaj z mladinci in drugimi družbenopolitičnimi organizacijami organizirali obiske pri pripadnikih JLA, sodelovali na osrednji Iskrini proslavi 4. julija v Škofji Loki, aktivno sodelovali pri organiziranju SLO, se povezovali z borci, mladino in drugimi družbenopolitičnimi organizacijami na terenu...

Vladimir Šulin, Rudi Petrovčič in Živko Kokelj pa bodo, o tem smo prepričani, kot ostali njihovi tovariši borci, še vedno delovni tudi v svojih krajevnih skupnostih, kjer bodo njihove roke še vedno zgrabile za lopato, če bo šlo za novo cesto skozi vas, za vodovod ali ureditev spomenika NOB. Dajali bodo spodbudo mladim, ker jim tako velela njihova vest, ker so se za tako domovino borili in, ker vedo, da imajo v mladi generaciji dobrega in vrednega naslednika.

Bojana Zokalj-Jesih

Od iskre do plamena

Delo poskušamo čimbolj olajšati



Irena Simčič,
socialna delavka

»V naši delovni organizaciji namenjam veliko skrbi družbenemu standardu, pravzaprav temu, da bi našim delavcem kar najbolj olajšali delovne pogoje in za njih čimbolj poskrbeli. Tu mislim predvsem na urejeno zdravstveno varstvo, saj ima delovna organizacija svojo splošno in zobozdravstveno ambulanto, kjer lahko delavci koristijo vse usluge razen zahtevnejših protetičnih del. Vendar z rastjo števila zaposlenih postaja ambulanta premajhna in jo bo treba razširiti.

V delovni organizaciji je urejena tudi delavska restavracija, ki kljub majhnim kapacitetam zagotovi topli obrok vsem zaposlenim. Ko bomo restavracijo razširili, bomo poskrbeli, da bodo tople obroke prejeli tudi delavci, ki so upravičeni do dijetne prehrane. Tem delavcem sedaj dajemo nadomestilo v obliki vrednostnih bonov.

Pri reševanju stanovanjskih vprašanj smo v zadnjih letih stopili velik korak naprej in bomo letos lahko v sodelovanju z drugimi delovnimi organizacijami dodelili dvaindvajset stanovanj. Več je tudi sredstev za individualne gradnje. Pri reševanju stanovanjske problematike je pomemben tudi podpis družbenega dogovora s stanovanjsko SIS, ker smo s tem upravičeni do stanovanj iz solidarnostnega sklada. Pri nas je namreč zaposlenih zelo veliko mladih, zato so tudi potrebe po stanovanjih zelo velike.

Omeniti moram tudi skrb za varstvo pri delu, za klimatsko zdravljenje naših delavcev ter premeščanje delavcev na druga delovna mesta zaradi zdravstvenih razlogov, kakor tudi skrb za socialno šibkejšo kategorijo delavcev ter sredstva za enkratne pomoči.

Tudi nekatere delavce naše delovne organizacije je prizadel potres in in takrat se je spet pokazala solidarnost v kolektivu. Prizadeti delavci so dobili brezplačen dopust, desetim najbolj prizadetim pa je sindikat odstopil prikolic. Sedaj bomo te prikolic prodali, denar pa namenili za nakup stanovanj delavcem, ki so bili prizadeti ob potresu.

Nasplošno lahko ugotovimo, da so se delovni pogoji v naši delovni organizaciji zelo izboljšali, kar ugotavljajo tudi naši upokojenci, s katerimi se vsako leto tudi večkrat srečamo.

Delavec išče kulturo in znanje

Vsaka delovna organizacija stremi za tem, da bi imela kar najbolj strokovno usposobljene delavce. Nekatere (ni pa dvoma, da bi se morale vse), pa se zavedajo, da so dolžne svojim delavcem približati tudi kulturne dobrine, jih tudi kulturno vzgajati in izobraževati ter jim omogočiti, da se tudi sami kulturno udeležujejo.



Udeleženci našega pogovora: Zmagor Lasič, Slejko Humbert, Dušan Bašin, Slavko Špacal in Milenka Konjedic

Če bi to dvoje, kulturo in izobraževanje, postavili na tehtnico, bi se ta tudi v Iskri nagnila v prid izobraževanja. Poglejmo, zakaj. Moram pa še enkrat poudariti, da bi zgornja ugotovitev veljala za večino slovenskih in tudi jugoslovanskih delovnih organizacij.

Če pogledamo najprej področje izobraževanja, moramo ugotoviti, da so v Iskri razvijane skoraj vse možne oblike usposabljanja in strokovnega izpopolnjevanja. Skrb za vzgojo bodočih delavcev se začne v bistvu že takrat, ko so le-ti še učenci v osnovnih šolah. Pri tem mislim na pogovore, ki jih organizira delovna organizacija z osnovnošolci ter na njihove obiske v delovni organizaciji, kjer si učenci ogledajo proizvodnjo in delovne pogoje. Seveda je oboje organizirano z željo, da bi se učenci odločali za poklice, ki jih v delovni organizaciji potrebujejo. Kljub temu pa je vpis na Elektro gospodarsko šolski center Branko Brelih v Novi Gorici premajhen, saj se za poklice rezkalcev, strugarjev, elektromehanikov in drugih odloča premalo mladih, čeprav učenci prejemaajo štipendije, za tiste iz oddaljenih krajev pa je poskrbljeno tudi za bivanje v domu. Seveda pa je večje zanimanje za študij na višjih in visokih šolah in skupaj s temi ima Iskra trenutno 184 uencev in študentov.

Zadnje čase je tudi v Iskri zelo veliko zanimanja za študij ob delu in to na vseh stopnjah od dopolnilnega osnovnošolskega izpopolnjevanja do visokih šol. Ob ugodnih pogojih, ki jih nudi delovna organizacija, saj plačuje šolnine, učbenike, daje dopust pred izpiti itd., se je za izobraževanje ob delu odločilo kar 114 delavcev. Pa tudi podatek, da prejemaajo štipendije za študij ob delu sto trije delavci, je dovolj zgovoren. Med te moramo prišteti tudi študente na tretji stopnji študija.

Poleg rednega šolanja in izobraževanja ob delu so v Iskri razvili še dve pomembni obliki izobraževanja. Prvo je izobraževanje članov osnovne organizacije ZK, ki je s pomočjo občinskega komiteja ZK organizirano pri delavski univerzi za novosprejetne člane ter za tiste, ki se za sprejem v ZK šele pripravljajo. Vsako leto pa med člani ZK v posameznih tozdih izberejo tudi udeležence politične šole.

Tako članom ZK kot vsem, ki želijo širiti svoje znanje, je namenjena marksistična knjižnica, ki deluje v okviru delovne organizacije. Čeprav je dokaj dobro založena s knjigami, pa te še vedno niso uporabljene tako, kot bi želeli.

Druga oblika izobraževanja, ki poteka v okviru delovne organizacije, je izobraževanje samoupravljalcev v organizaciji občinskega sindikalnega sveta. Gre za organiziranje tečajev za delavce-samoupravljalce ter za člane izvršilnega odbora sindikata. Izobraževalni program je razdeljen na dva dela in v celoti obravnava problematiko združenega dela, saj izhaja iz zakona o združenem delu in vsega, kar je pri uveljavljanju tega zakona še treba storiti. Na tečajih se delavci seznanjajo s tem, kaj sindikat sploh je, kako je organiziran, kakšne so njegove odgovornosti in naloge, na drugi strani pa obravnavajo vprašanja, ki so najbolj pogosto prisotna v združenem delu. To so predvsem dohodkovni odnosi, pri čemer obravnava prvi del dohodkovne odnose v smislu osebnih dohodkov in delitve osebnih dohodkov, drugi del pa dohodkovne odnose v medsebojni povezavi in odvisnosti med tozdi, tozdi in posebnimi delovnimi organizacijami ter temeljnimi organizacijami in delovnimi skupnostmi. Prav na tem področju, v menjava dela, je še veliko nejasnosti, ki jih bomo hitreje odpravili tudi s takimi oblikami izobraževanja.

Če lahko trdimo, da je v Iskri izobraževanje dobro in vsestransko organizirano, pa tega skoraj ne bi mogli reči za kulturno življenje. Kar neverjetno je, da tako velika delovna organizacija nima svoje kulturne skupine (to je še bolj presenetljivo, če vidimo, kako je poskrbljeno za šport, o čemer govorijo številna priznanja, ki so jih dobili Iskrini športniki). Verjetno je del krivde za manjšo skrb za kulturno življenje tudi v tem, da so delavci raztreseni po okoliških krajih in da se vključujejo v kulturno življenje v svoji krajevni skupnosti.

Tudi skrb za kulturo je vezana le na delo sindikata, kjer so za to zadolženi posamezniki in tako je vsa kulturna dejavnost odvisna le od njihovih prizadevanj. Ti posamezniki, volonterji, iščejo stike s kulturno umetniškimi skupinami, pevske zbori

in gledališčem, se z njimi dogovarjajo, nato pa predlagajo izvršilnemu odboru osnovne organizacije sindikata, da bi te skupine gostovale v delovni organizaciji. Precej tega je tudi uresničeno, vendar poteka posredovanje kulturnih dobrin delavcem nekontinuirano in je vezano le na razne proslave, kot je 4. julij, dan Iskre ali na pomembne obletnice posameznih kulturno umetniških skupin. Takšno je sodelovanje s Primorskim dramskim gledališčem, ko delavci Iskre dobivajo brezplačne vstopnice za premiere ali zaključne predstave, verjetno pa bi veljalo razmisliti tudi o abonmajih. Najtesnejše sodelovanje je prav gotovo z moškim pevskim zborom iz Vrtojbe, nad katerim je Iskra pokrovitelj. Gre v bistvu za obojestransko sodelovanje, saj delovna organizacija skoraj v celoti skrbi za pevski zbor, ta pa vsako leto pripravi koncert za delavce, vendar je lahko takšnih nastopov letno tudi več. Pred kratkim je zbor praznoval petindvajsetletnico in tudi takrat so dobili delavci Iskre brezplačne vstopnice za pevski nastop.

Ne moremo pa prezreti tudi sodelovanja z osnovno šolo Ivana Roba v Šempetru, saj učenci pripravljajo v delovni organizaciji razstave svojih del, ob raznih proslavah pa tudi recitale.

Prav gotovo pa moramo pozdraviti pobudo sindikata, da svojim delavcem približa knjige. Tako so v obliki potujoče knjižnice, ki obišče tozde v Šempetru vsake štirinajst dni, knjigo pripeljali delavcem k stroju in dosedaj se je že pokazalo, da je zamisel dobra in da si delavci izposojajo veliko knjig.

Navedene misli lahko strnemo v naslednjo ugotovitev. Nekatere oblike približevanja kulturnih dobrin delovnemu človeku so v Iskri pokazale, da tudi »delavec potrebuje kulturo« in da so delovne organizacije te delavčeve potrebe dolžne zadovoljevati. Verjetno bo res treba razmisliti o profesionalnih ljudeh, ki bodo v delovnih organizacijah organizirali in vodili kulturno življenje. (Spet pa moram naglasiti, da pri tem ne mislim samo Iskre!)

Od iskre do plamena

Šempeter pri Novi Gorici, nekega četrtka v maju.

Pogovarjamo se o tem, kako revolucionarnost dokazujemo danes in da ne bi samo »ročic sadili«, tudi o tem, kaj bi spremenili v delovnih organizacijah, v ljudeh. In to, kaj je sreča, nas zanima. (Naši mladi sogovorniki pa so: Milan Križaj iz temeljne organizacije združenega dela Žarnica in Valter Bensa iz temeljne organizacije združenega dela Des, oba strojna ključavničarja, Janez Melink, strojni inženir iz temeljne organizacije združenega dela Des, Stane Lozej iz temeljne organizacije združenega dela Tovarna odlitkov iz Komna, livar, in Ines Zorzut, delavka iz temeljne organizacije združenega dela Mali zaganjalniki.)

Beležnica je kmalu polna in predstavljamo vam jo kot skico portreta neke generacije.

★

O tem, kako revolucionarnost dokazujemo danes, prvi razmišlja Milan Križaj:

Pravi, da je delo edino merilo vrednosti človeka. Zavest, da si ga dobro opravil in v korist družbi, pa občutek, ki bi ga štiriindvajsetletni vodja izmene in predsednik sindikata v temeljni organizaciji združenega dela težko opisal. Da hodimo neomajno in vzravnano po poti, ki smo si jo začrtali, tudi to je revolucionarno. In vsakodnevna krepitev samoupravnih odnosov... To je revolucija in najboljši način nadaljevanja tiste, legendarne, mar ne?

Tudi po dva dni dajo tovarni, udarniško, in če bi bilo potrebno, bi dali še več.

Valter Bensa, doma iz Viploz v Goriških brdih, se povsem strinja s tovarišem:

In vpraša, če vemo, da redno sodelujejo s karavlo Lokvica na Krasu in to, da so prevzeli skrb nad spomeniki narodnoosvobodilnega boja. (Pri slednjem se prvič zatakne in nekako s skupnimi močmi zveemo le za enega izmed teh obeležij, tistega v Solkanu!?)

»Še kaj o dokazovanju revolucionarnosti danes?« poskušamo.

Zadrege ni. Dosledno uresničevanje zakona o združenem delu, tudi to je revolucija.

O tem, da revolucija še ni končana in da vemo za njen končni cilj, zapisan pred več kot štiridesetimi leti, govori Janez Melink, petindvajsetletni pripravnik:

Posebno goreče so besede o pripadnosti domovini, socialistični morali... Pa o mladinskih delovnih akcijah, ki krepijo domovinsko zavest. In o tem, kako pomembno je to, saj je prav od domovinske ljubezni odvisno, kako in kdaj bomo prehodili to pot.

Revolucionarnost je, na primer, boj za odstranitev starih mišljenj, ki ovirajo razvoj.

Želje so eno in možnosti drugo, meni Stane Lozej iz Komna:

Pravi, da bi rad revolucijo ne le dohitel, marveč prehitel. Ko bi človek dobil navodila, kar tako, iz rokava, potem bi pijunil v roke, da bi se vse kresalo. Treba bo žrtvovati tudi prosti čas, razmišlja, drugače ne bo šlo. Revolucija zahteva celega človeka. In dejavno udejstvovanje v vseh družbenopolitičnih dogajanjih, v delovnem kolektivu in zunaj njega. Biti revolucionaren ni lahko, kajne? Stane študira ob delu, je vodja delegacije... Mimogrede navrže, da tu in tam še postavljajo vprašanje ekonomske upravičenosti mladinskih delovnih akcij. (Človek bi mislil, da smo s tem že pometli!)

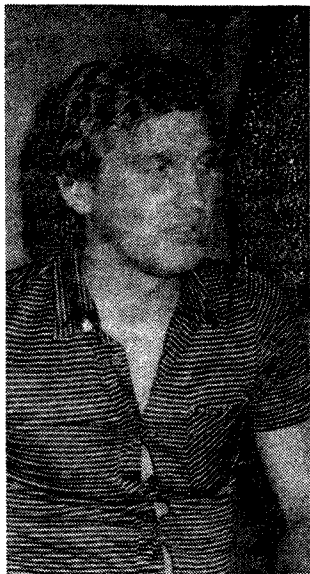
Da, lahko bi bili še bolj revolucionarni.

In zdaj, za majhen oddih, pogovor o sreči:

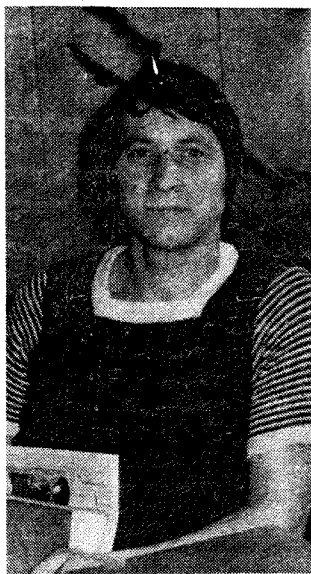
Za Milana Križaja je sreča biti svoboden. Dihati in usmerjati korake tja, kamor srce poželi. Valter Bensa pravi, da je sreča delo, ljubezen. Pogoji za srečo je svoboda, meni Janez Melink, »in sreča je že to, da živimo v Titovi Jugoslaviji«. Potem razmišlja dalje. Pravi, da je sreča pravzaprav več. Pomembna je tudi osebna sreča in če imaš otroke, kot on in Valter, je njihova sreča njuna

O revolucionarnosti in še kaj

»Sreča je že to, da živimo v Titovi Jugoslaviji!«



MILAN KRIŽAJ, strojni ključavničar



STANE LOZEJ, livar



INES ZORZUT, delavka



VALTER BENSA in JANEZ MELINK, strojni ključavničar in strojni inženir

sreča. Stanetu Lozeju je sreča zdravje in domovina. »Ne, ne bi je dal, Jugoslavije, kaj, še koščka Slovenije ne bi dal, za nič na svetu!« Tudi Ines Zorzut je srečna, da živi v svobodni deželi in da je sopotnica, borka neke revolucije, ki jo občuduje ves svet... Sreča je biti mlad, kajne?

Spet povzame besedo Milan Križaj in poskuša odgovoriti na vprašanje, kaj spremeniti:

Ni zadovoljen z odnosom nadrejenih do delavcev v proizvodnji. Vsako delo je častno, mar ne? Bolj bi morali sodelovati z delavci, se z njimi pogovoriti.

Valter Bensa se hujuje nad posamezniki:

Sprejmemo sporazume, ne da bi prebrali gradivo. »Saj bodo oni tako ali tako naredili po svoje,« je še slišati med delavci, predvsem starejšimi. Saj se pogovarjajo z njimi, a se stvari le počasi premikajo naprej. V miselnosti, v miselnosti bo treba nekaj spremeniti. Ve, da je obveščenost pogoj za dobro in pravilno samoupravno odločanje in s tem za pravičen in uspešen družbenoekonomski razvoj v delovni organizaciji. In tudi to ve, da gomila papirja še ne pomeni dobro obveščanje. Stvari je treba vsakodnevno razčlenjati in preverjati odmevnost. Ko pride obvestilo do delavca, je storjeno šele pol koraka. Delavec se mora predvsem sam truditi, da je obveščen. Na sestankih mora sodelovati, vprašati. Posebno, če kaj ne razume.

»Res je, prav ima Valter,« pritegne Stane Lozej, tudi predsednik sindikata v temeljni organizaciji združenega dela.

»Predobro nam gre, predobro,« nadaljuje Milan Križaj. Če bi pošteno zaškripalo... Morda bi bilo vse drugače, takoj.

Marko Rakovšček, referent za informacijo in »leteči« ustnega časopisa TV-15, kot se v šali predstavi, se vključi v pogovor z naslednjimi besedami:

Pravi, da so medčloveški odnosi v njihovem kolektivu, ne samo med delovnimi tovariši, marveč tudi med temeljnimi organizacijami združenega dela, za vzgled, na vsem Goriškem. Ni to hvala. Tako je. Ob meji živijo in morda to vpliva... Pripoveduje o proslavah ob državnih praznikih, ki da so revolucionarne v pravem pomenu besede. In o velikem transparentu, ki so ga pripravili na dan mladosti in nanj napisali »naš Tito«. Proti Italiji so ga obrnili. Da vsi vidijo, da se ve. Ste videli zelenice, ki krase okolico tega Iskrinega obrata v Šempetru pri Novi Gorici? In srne imajo, srnjaka.

»Kaj bi v delovni organizaciji, v ljudeh, spremenil ti?« vprašamo naslednjega sogovornika.

Odgovor je tu. Da mladinska organizacije ne sme niti za trenutek zanemariti svoje vloge stalnega idejno-akcijskega vpliva, uvodoma opomni Janez Melink, predsednik zveze socialistične mladine v temeljni organizaciji združenega dela. V revolucionarno akcijo za doseg ciljev, ki jih ima naša družba pred seboj in teh ni malo, moramo biti vključeni vsi, še posebno mladi.

In v ta boj za socializem, kot rečeno, bo treba usmeriti vse naše sile, želje.

»Boš ostal v delovni organizaciji, kjer si zdaj leto dni?« nas zanima.

»Primorec sem... tu so moje korenine!«

Povedati je treba še, da se odnosi vendarle spreminjajo in tisti čas, ko smo mnogo govorili o združenem delu, a nismo niti vedeli, kaj je to, so že mimo. Tudi na to opozori Janez Melink. In Ines Zorzut? Pravi, da je prihajajoča generacija bolj pripravljena, samoupravno zrelejša... Ne trdi, da so dosegli največ, a misli, da je razlogov za zadovoljstvo dovolj. V dosedanjem boju za samoupravljanje so si pridobili izkušnje, to pa je pomembno orožje za nadaljnji napredek.

In mladi so in v mladosti je moč.

Milena Štrajnar

JESENICE

Srečanje starih
bojnikov

Prvega junija so se zopet v večjem številu srečali nekdanji borci za našo severno mejo iz let 1918/19. Ti ostareli veterani so prišli na Jesenice z vseh strani jeseniške občine od Rateč do Žirovnice. Doma so ostali res le oni, ki so bolni ali pa oslabeleli.

Poročila o delu organizacije so podali Jože Stražisar, predsednik občinskega odbora zveze prostovoljcev borcev za severno mejo, Lojze Ude, predsednik republiškega odbora te organizacije in tovariš Rupnik, predsednik medobčinskega odbora ljubljanskih in okoliških občin. Vsa poročila so se nanašala na delo celotne organizacije.

Sestanka se je udeležil tudi tovariš Saksida, tajnik občinskega odbora ZZB NOV in tovariš Zurec iz tehničnega muzeja jeseniške Železarnice.

S. Š.

TOLMIN

Delovna akcija borcev

Okoli 250 nekdanjih borcev Briško-beneškega odreda in njihovih svojcev ter pripadnikov JLA in domačinov se je udeležilo delovne akcije pri obnovi poti od vasi Čezsoča do zaselka Jablanca. Sobotna akcija je le ena izmed mnogih, ki so jih nekdanji borci Briško-beneškega odreda zastavili v svojem delovnem programu. Tako se nameravajo letos udeležiti tradicionalne trgatve v Goriških Brdih in odkritja spominskega obeležja v Topolovem v Benečiji. Vse omenjene akcije pa pomenijo nadaljevanje akcij, ki so jih začeli v preteklih letih, ko so pomagali v Posočju pa v Kožbanskem kotu in drugje in sicer v znak hvaležnosti domačinom na območju, kjer je med NOB deloval Briško-beneški odred.

Po uspešno zaključeni akciji v kateri so uredili 3,5 km dolg odsek, so domačini svojim gostom v Čezsoči pripravili »partizanski miting«.

J. A.

SLOVENSKA BISTRICA

Vsak trenutek
pripravljeni

V Slovenski Bistrici so pripravili že tradicionalno taktično-orientacijsko tekmovanje ekip članov zveze rezervnih vojaških starešin, ki so skupaj z mladimi, pokazali, da so dobro pripravljeni, da obvladajo najsodobnejše dosežke vojaške taktike in tehnike.

Med številnimi ekipami, v katerih so bili člani ZRVS in mladinci, so bili najuspešnejši pripadniki krajevne organizacije ZRVS Zgornja Bistrica, medtem ko je bil med posamezniki najboljši Andrej Godec, doma iz Pragerskega.

Velja omeniti, da se člani ZRVS tudi nenehno izobražujejo, da so v večini naročeni na »Našo obrambo«. Poleg tega pa aktivno delujejo tudi v vseh organih družbenopolitičnega življenja v občini in zlasti v središčih kjer živijo.

FRANJO HOVNİK

PODBOČJE NA DOLENJSKEM

Enkratno doživetje

Tukajšnji odbor ZB je organiziral za vse člane ZB in aktiviste enodnevni izlet z avtobusom v počastitev Titovega rojstnega dne in dneva mladosti na Bled, Begunje in na Urh pri Ljubljani.

Veliko nas je bilo, ki se nismo videli Gorenjske in njenih zanimivosti.

Po ogledu Bleda smo se peljali v Begunje. Tam nam je upravnik muzeja povedal o strahotah in mučenjih v tamkajšnjih zaporih in bojih okoli njih, nato pa smo si ogledali muzej in za spomin kupili knjigo o Begunjah. Nazaj grede smo se ustavili na Urhu. Tovarišica Slavka Kastelic nam je pripovedovala o vseh grozotah in mučenjih vseh dobro mislečih ljudi in marsikateremu izmed nas so se orosile oči, da je bilo kaj takega sploh mogoče. Z žalostjo v srcu smo se lepo zahvalili tovarišici in si ogledali muzej s številnimi fotografijami.

Krajevne organizacije ZB Podbočje

MARIBOR

Novi naročniki naše
obrambe

Povečati število naročnikov na revijo Naša obramba in TV-15 je bila ena izmed osrednjih zadev nedavne seje predsedstva ZRVS občine Maribor. Sedaj je v občini nekaj več kot 4000 naročnikov ali 70 odstotkov, medtem ko je v nekaterih, zlasti v mestnih krajevnih skupnostih le 50 do 60 odstotkov, kar je seveda izredno malo. V letošnjih prvih petih mesecih so pridobili v dvajsetih krajevnih skupnostih 463 novih naročnikov, največ v Sladkem vrhu in Velki. V nekaterih krajevnih skupnostih: Jarenina, Šentilj, Velka, Sladki vrh, Selnica ob Dravi in v Framu to nalogo uspešno izvajajo. Računajo, če bodo to akcijo uredili v celoti, bodo pridobili še nadaljnjih 1500 naročnikov v krajevnih skupnostih. V tej zvezi so opozorili, da bi morali to vprašanje ponovno obravnavati skupaj z odborom za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito in družbenopolitičnimi organizacijami v krajevnih skupnostih. Ponekod tudi šole nimajo naročene revije Naša obramba ali pa imajo premalo izvodov za svoje potrebe. Na predsedstvu ZRVS so med drugim tudi sklenili, da bodo 9. ali 16. septembra letos izvedli občinsko taktično orientacijsko tekmovanje. Elementi tekmovanja: obramba mest in SLO in mobilizacija, četa v obrambi naseljenega kraja, streljanje s pištolo, topografija in telesne spretnosti. Medtem, ko bodo mladinci streljali z MK puško, obdelali mobilizacijo v občini, razstavljali in sestavljali puško M-48 in se pomerili v telesnih spretnostih.

Obrambni dnevi na srednjih in osnovnih šolah so že postali kot oblika obrambnega usposabljanja mladine. Pri tem so v večini primerov sodelovali tudi RVS. Vendar pa bo treba, kot so poudarili obrambne dneve organizirati še kvalitetneje in vanj vključiti tudi druge dejavnike v krajevni skupnosti.

D. MIKLAVEC



Nedavne volilne konference ZRVS občine Maribor, se je udeležilo veliko število predstavnikov osnovnih organizacij in aktivov ZRVS ter predstavnikov družbenopolitičnih organizacij in ostalih obrambnih struktur

RADOVLJICA

Partizanski tabor heroja
Tončka

Vsakoletni partizanski tabor za učence sedmih razredov osnovnih šol radovljiške občine, ki od letos nosi naziv heroja Tončka, po pobudniku te akcije pokojnega narodnega heroja Antona Dežmana, je bil 2. junija na vežbališču enot teritorialne obrambe pri Bohinjski Beli. Pripravili so ga skupaj predsedstvu OK ZSMS in ZRVS v sodelovanju z občinskim štabom teritorialne enote Radovljica.

Na uvodni svečanosti je nad 450 zbranim mladinkam in mladincem, udeležencev tabora in vabljenim predstavnikom občinskih družbenopolitičnih organizacij spregovoril o pomenu tovrstnega usposabljanja mladih, predsednikov skupščine in sveta za ljudsko obrambo občine Radovljice ing. Leopold Pernuš. Spomnil se je tudi lani umrlega narodnega heroja Tončka, čigar spomin so počastili z enominutnim molkom. Dopoldne so na tehničnem zboru rezervne starešine iz teritorialne enote po skupinah seznanjali mlade z najsodobnejšim pehotnim orožjem in napravami, s katerimi je oborožena naša armada in teritorialna obramba. Sledil je ogled urejenega tabora, popoldne pa so vsi udeleženci opravili streljanje z vojaško puško. V teoretičnem delu taborniškega razporeda je načelnik oddelka za ljudsko obrambo Janko Rozman vodil razgovore o vlogi vojaških šol, pogojih za vpis in o delu teh ustanov, komandant občinskega štaba teritorialne obrambe rez. polkovnik in prvoborec Slavko Staroverski-Metod pa je oživel spomine s pripovedjo o skupni borbi s herojem Tončkom na Oblakovem vrhu 1944. leta, ki je še posebno zanimalo mlade.

Program taborenja so sklenili s kulturnim programom, ki so ga udeleženci pripravili sami po zgledu na partizanske kulturnike na mitingih. Po oceni organizatorjev je tudi letošnji partizanski tabor v celoti uspel in pokazal veliko zavzetost mladih v pripravah na splošni ljudski odpor.

J. R.

LJUBLJANA

Obisk žena – bork na
Štjaku

Tako kot sleherno leto je tudi letos krajevna organizacija ZB Savsko naselje iz Ljubljane organizirala izlet za dan žena. Tokrat smo se odločile za Štjak, kjer je bila pred nekaj več kot 33 leti prva konferenca AFŽ za Slovensko Primorje. Skupno je šlo na izlet okoli 70 žena, nekatere od njih so bile celo doma iz Štjaka ali neposredne okolice.

Na Štjaku v majhni vasi na Krasu sta pozdravila goste predsednik in tajnik občinske organizacije ZZB NOV Sežana in seveda predstavnik krajevne organizacije ZB. Sprejem je bil tako prisrčen, kot ga znajo narediti le ljudje v krajih, ki so še doma revni, ki so dali vse v času NOB in bi dali še danes, če bi le bilo potrebno. V dvorani na Štjaku so ženam zapeli otroci šole tako prisrčno, kot to znajo le otroci. Potem pa je Rozi Škrk, skojevka, v času ko se je odvijala prva konferenca AFŽ (2. februarja 1944) udeleženka konference, zelo slikovito in neposredno prikazala Štjak v besedi od nastanka do današnjih dni.

Pri spomeniku padlim partizanom in žrtvam fašizma smo položili venec. Zatem smo na predlog predstavnikov ZZB iz Sežane obiskale vas Veliko Polje pri Vrabčah, kjer gradijo spomenik narodni junakinji Mihaeli Škapin-Drini ter 46 padlim vaščanom. Ureditev neposredne okolice spomenika predvideva tudi preureditev nekaterih hiš, da bi tako poznejšim rodovom ohranili originalnost kraškega življenja.

V vasi Kobjeglava smo si ogledale še svojevrsten in verjetno enkratni spomenik padlim, ki predstavlja kraško dvorišče s hišo, vodnjakom, portalom ..., v tem okolju pa na ploščicah imena padlih s posvetilom. Zanimivo je to, da načrt tega zelo lepega spomenika, ki je v celoti vklopljen v okolico, ni izdelal nihče drug kot vaščani sami, ki so prispevali tudi sredstva in veliko prostovoljnega dela.

BRASLOVČE

Odkrili so spomenik pred
osnovno šolo

Ob dnevu osnovne šole »Vlado Bagat« Braslovče je bila pred šolo odkrito spominsko obeležje Vladu Bagatu. Poleg mladine, predstavnikov družbenopolitičnih organizacij in skupščine občine Zalec, kolektiva šole in krajanov, so se svečanosti udeležili tudi delegaciji osnovne šole »Vlado Bagat« iz Splita in osnovne šole »Maksim Gorki« iz Beograda, s katerima je domača šola pobratena. Po uvodnem pozdravu ravnatelja šole je spregovoril predsednik izvršnega sveta SO Zalec Jože Jan.

Skorajda vse šole v občini Zalec so pobratene s šolami iz ostalih republik. Tako se krepi bratstvo in enotnost, mladina se povezuje, medsebojno spoznavanje se krepi.

Svoj govor je zaključil z mislijo, da je razveseljivo, da se šola v Braslovčah imenuje po heroju iz bratske republike Hrvatske. Pionirji iz Beograda, Splita in Braslovč so zatem dokrili spominsko obeležje. Pionirka iz Splita je spregovorila o življenju tega heroja, pionirka iz Beograda je recitirala pesem učenci domače šole pa so pripravili kratek kulturni program.

FRANC JEZOVIK

KAMNIK

Zapornice Aichacha na
izletu po Štajerski

Da ne bo šla pomlad kar tako mimo naših vrat, smo dobile Milenino vabilo z željo, da združimo prijetno s koristnim. Kar 42 zapornic Aichacha nas je krenilo na pot. Za hip smo se ustavile v celjskem Piskru. Na Osankarici pri Treh žebelih smo se poklonile žrtvam Pohorskega bataljona. Položile smo venec, prižgale lučke in zapele pesem »Prečuden cvet je v grapi črni...«. Nismo bile same. Pod hribom je bilo mnogo avtobusov z izletniki, med njimi največ mladine. Srečevale smo jih ob poti, opazovale smo jih, kako so zbrano prislunili tovarišu, ki nam je govoril o poslednjem junaškem boju 69 borcev Pohorskega bataljona proti 30-krat močnejšemu sovražniku. Kljub žalostnem spominu sem bila te mladine in njihove pozornosti vesela. V Domu smo si ogledale zgodovino Pohorskega bataljona v slikah. Po kosilu v Oplotnici nas je pot peljala na grad Štatenberk in naprej na Kneževce, kjer je prvi predsednik slovenske vlade Boris Kidrič preživljal svojo mladost. Bile smo pozne. Prijazna oskrbnica je vseeno še enkrat odprla vrata malega muzeja in nam tako prijetno dopolnila izlet.

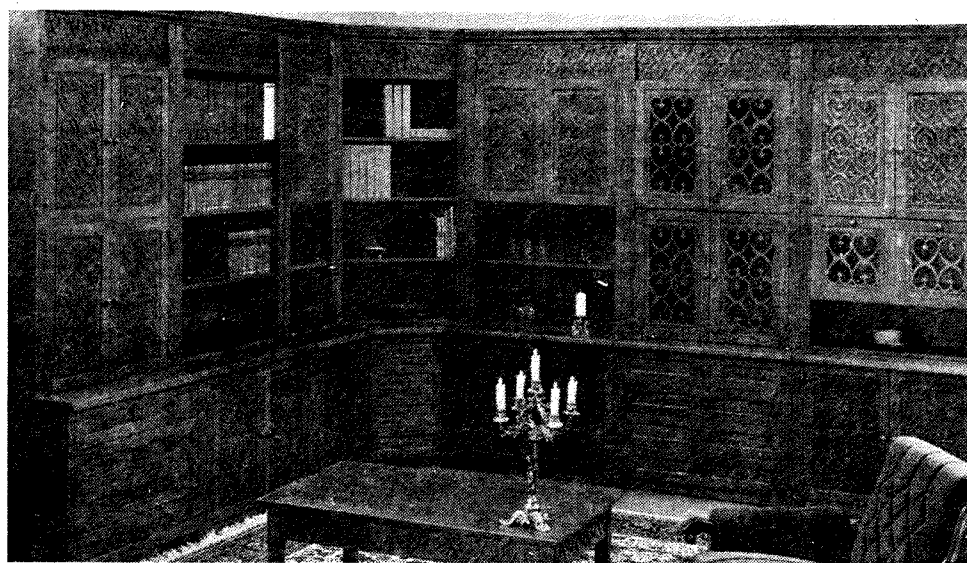
MARICA BREJC



lesnina

pohištvo in stanovanjska oprema

lesnina lesnina lesnina lesnina lesnina lesnina lesnina lesnina
a lesnina lesnina lesnina lesnina lesnina lesnina lesnina le
esnina lesnina
ina lesnina l
a lesnina le
snina les
na lesni
nina le
na lesnina lesnina les

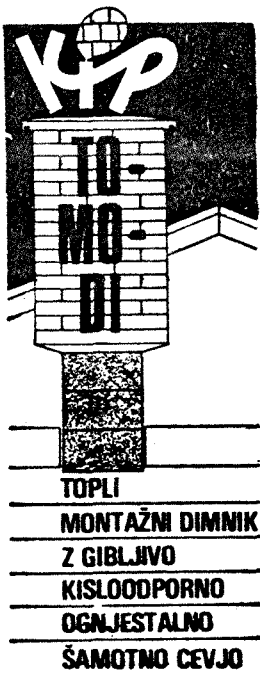


esnina lesnina
lesnina lesn
a lesnina le
na lesnin
ina les
a lesni

**SOCIALISTIČNA
REPUBLIKA SLOVENIJA
SKUPŠČINA OBČINE
LJUBLJANA-ŠIŠKA**

**z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami
čestita za občinski praznik 22. junij**

občanom, delovnim ljudem in kolektivom z najboljšimi
željami za nadaljnjim napredkom, osebno srečo
in zadovoljstvom, ter nenehnemu izboljševanju družbenega
in osebnega standarda.



Uporablja se za peči in kotle od 4000 do 100.000 Kcal/h

Informacije in strokovni nasveti:

Montažno industrijsko podjetje

61000 Ljubljana, Opekarska 13
Tel. 22-113 in 20-641, Telex: 31 420 YU KIP

Borci, invalidi, rezervni vojaški starešine!

Pri gradnji svojega doma se posvetujte s strokovnjaki
Montažno industrijskega podjetja!

SPECIAL PERBORAT

BELI je odlični dodatek pralnemu sredstvu pri ročnem in strojnem pranju. Razvija aktivni kisik, ki beli, osvežuje obstojne barve in ne poškoduje tkanin.

Navodilo za uporabo: Pri ročnem pranju dodajte na vsake 10 l vode, ki za vsebuje milo ali detergent, eno žlico BELI in kuhajte vsaj 15 minut. Pri strojnem pranju dodajte vsaki merici pralnega praška žlico BELI. Najboljši učinek boste dosegli pri temperaturi nad 60° C. v čisti vodi.

Po pranju z BELI si sperite roke. Hranite na suhem.

belinka
tovarna kemičnih izdelkov
Ljubljana pp. 5-1

beli

SIP

STROJNA INDUSTRIJA

n. sol. o. TOZD

63311 Šempeter v Savinjski dolini

– TOZD TKS tovarna kmetijskih strojev
Šempeter v Savinjski dolini

– TOZD TKM tovarna Krasmetal
Sežana

Proizvodnja kmetijskih strojev.

Prisrčne čestike ob letošnjem praznovanju dneva borca.



ZAVARUJTE SE PRED KLOPI IN DRUGIM MRČESOM!

Tudi letos moramo pričakovati, da bo zaradi toplega in vlažnega leta zelo veliko klopov. Zato bi se morali še toliko bolj varovati teh zajedalcev, ki prenašajo nevarni klopov meningoencefalitis.

V Sloveniji zbolijo za to boleznijo večje število ljubiteljev gozdov. Bolezen ne pušča le trajnih poškodb, ampak terja tudi smrtne žrtve. Zato bi se morali čim bolj zavarovati pred klopi prav vsi, ki delajo in hodijo po gozdovih: tako gozdni delavci kot tudi izletniki.

Strokovnjaki znanega podjetja Bayer so pridobili repelent (preparat, ki s svojim vonjem odganja mrčes), pri nas pa ga proizvaja Bayer-Pharma Jugoslavija v Ljubljani. Autan ne varuje le pred piki komarjev, brencljev in mušic, ampak – kot so pokazale raziskave na Higijenskem inštitutu graške univerze – tudi pred nevarnimi klopi.

Če autan naneseemo na odkrite dele telesa, smo več ur varni pred komarji in ostalim nadležnim mrčesom. Najnovejše raziskave pa so pokazale, da velja zaščita pred trdovratnimi klopi maksimalno dve uri, zato moramo autan v gozdu pogosteje uporabljati, isto velja tudi pri močnejšem znojenju. Autanov vonj, ki je ljudem prijeten, je mrčesu tako zopr, da beži pred njim.

Autan dobite v lekarnah, drogerijah in blagovnicah kot raztopino, mleko ali spray. Novost pa predstavlja AUTAN v praktični STICK embalaži, ki je tako majhen, da najde prostor v vsakem žepu.

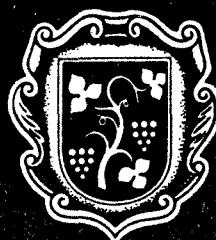
Autan ne draži kože, zato je primeren tudi za občutljivo otroško kožo.

NA PROSTEM – V NARAVI NAJ BO AUTAN VEDNO PRI ROKI!

KAKOVOSTNO VINO
VIPAVSKI VINORODNI OKOLIŠ
KONTROLIRANO POREKLO

vipavce

ROSE



1894

PROIZVEDEN IN POLJN
KMETIJSKI KOMBINAT
VIPAVA

SUHO VINO

Sedmo republiško orientacijsko-taktično tekmovanje ekip občinskih organizacij ZRVS in ZSM Slovenije

Znanje: odlično!

Pred slabim tednom dni, v petek popoldne in soboto dopoldne, 9. in 10. junija, je bilo v Trbovljah 7. republiško orientacijsko-taktično tekmovanje občinskih ekip Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije in Zveze socialistične mladine Slovenije. Udeležilo se ga je 46 sestavljenih ekip iz prav toliko slovenskih občin, torej 138 rezervnih vojaških starešin in enako število članov mladinskih organizacij.

Kakor vsako leto doslej, tako je bilo tudi letošnje tekmovanje vrhunec, republiški finale vojaškostrokovnega usposabljanja in idejnopolitičnega ter marksističnega izobraževanja rezervnih vojaških starešin in preizkus obrambne usposobljenosti mladine. Da so se ekipe pomerile med seboj v združenih sestavi, po trije rezervni vojaški starešine in trije mladinci v vsaki ekipi, ni niti malo naključje, marveč še dokaz na republiški tekmovalni ravni o kar najtesnejšem sodelovanju obeh organizacij pri obrambni vzgoji mladine. Znano je, da rezervni vojaški starešine, kot vojaškostrokovno najbolj usposobljeni, delujejo kot mentorji mladim na obrambnih dnevih osnovnih in srednjih šol vse do fakultet, kot mentorji obrambnih krožkov,

137.000 drugih delovnih ljudi in občanov.

Preizkusov svojega vojaškostrokovnega in idejnopolitičnega znanja, ki so vsako leto obvezni za vse rezervne nižje oficirje do 50. leta in za rezervne oficirje do 55. leta starosti, pa se je v obliki taktično-orientacijskih vaj v krajevnih organizacijah ZRVS udeležilo nad 35.000 ali več kot 90 odstotkov obveznikov iz vrst ZRVS, hkrati pa tudi okoli 30.000 mladink in mladincev.

To pa so vendarle samo številke; za njimi se skriva izredno bogat spekter najrazličnejših skupnih aktivnosti kot tudi predavanja, seminarjev, taktičnih vaj, taktično-tehničnih zborov, strokovnih ekskurzij, obiskov v vojašnicah...

Sedmo republiško orientacijsko-taktično tekmovanje v Trbovljah

dinci pomerili v znanju topografije, v streljanju z malokalibrsko puško in v preizkusu telesnih spretnosti – plezanju po vrvi in metanju ročne bombe v tarčo. Mladinci pa so ob tem imeli še dve povsem svoji tekmovalni disciplini: test iz vojaške teorije (o mobilizaciji v občini) in razstavljanje in sestavljanje vojaške puške M-48.

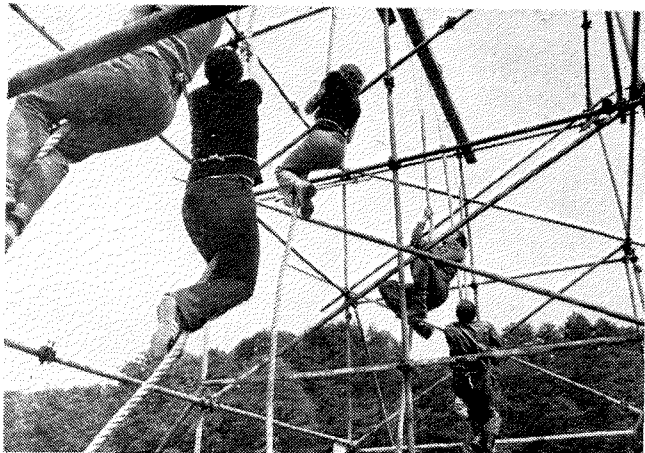
Rezultati, ki so jih tako rezervni vojaški starešine kot mladinci pokazali, so več kot navdušujoči. Že prve ocene tekmovalne komisije so bile enotne: po znanju, disciplini in resnosti tekmovalcev je bilo to tekmovanje najboljše doslej, zlasti pa so rezervni vojaški starešine pokazali zelo dobro znanje taktike, kar je bilo doslej šibka točka. Vse to pa ne pomeni malo. Med tekmovalci so bili namreč predvsem mladi obrazi in to nam zagotavlja, da

smo si kot neprizadeti opazovalci vseh pomankljivosti in dobrih strani nabrali že kar lepe izkušnje, lahko za tokratno izvedbo in organizacijo mirno zapišemo, da je bila praktično brezhibna in da so organizatorji – trboveljski rezervni vojaški starešine vse skupaj izpeljali zares avtoritativno, nemoteno, brez zastojev, tako, kot od vojaških starešin pričakujemo.

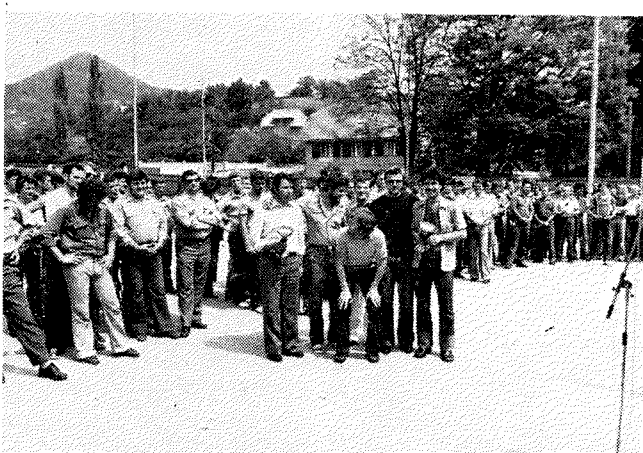
Ob koncu seveda še rezultati.

V skupni uvrstitvi SESTAVLJENIH EKIP (ZRVS in ZSMS) so prva mesta zasedle ekipe: 1. SLOVENSKA BISTRICA, 2. LJUBLJANA VIČ-RUDNIK, 3. DOMŽALE.

V konkurenci ZRVS so bile najboljše ekipe: 1. SLOVENSKA BISTRICA, 2. LAŠKO, 3. ŽALEC.



Preizkus telesne spretnosti in moči – za veliko večino prava malenkost.



Zmagovalci: ekipa iz Slovenske Bistrice. (Foto: BRANE JAKOVLJEVIČ)

da pomagajo in obrambno usposablajo mlade na pohodih mladinskih pohodnih enot, na pohodih mimo obeležij NOB in po poteh partizanov, v enotah teritorialne obrambe v krajevnih skupnostih in organizacijah združenega dela, na orientacijsko-taktičnih vajah krajevnih organizacij ZRVS, a tudi šol in celih krajevnih skupnosti, da mladim pomagajo pri organiziranju najrazličnejših drugih akcij – zlasti še obrambnih dnevov na mladinskih delovnih akcijah.

Lani so organizacije ZRVS v naši republiki skupaj z zvezo socialistične mladine izvedle 1200 akcij, na katerih je sodelovalo nad 277.000 mladincev in mladink ter nad 6600 članov ZRVS, poleg tega pa še okrog

konec prejšnjega tedna je bilo torej resnično samo še pika na i v pravkar minulem izobraževalnem letu od septembra lani do letošnjega junija. V razliko od prejšnjih tekmovanj letos ni bilo orientacijskega in kondicijskega pohoda, zato pa je bilo težišče na preizkusu znanja posameznih starešin, vsakega člana ekipe posebej. Na planoti nad opuščeni rudniški rovi, kjer stoji trboveljsko strelišče, so se rezervni vojaški starešine pomerili med seboj v znanju iz vojaške teorije, nekoliko nižje, na robu naselja, pa so se resno zamislili nad taktično nalogo: kot komandirji so morali razporediti svoj vod v obrambi naselja pred napadom iz določene smeri. Hkrati so se skupaj z mla-

nam resnično raste rod mladih starešin, ki imajo veliko teoretičnega znanja, a znajo tega tudi zelo dobro praktično uporabiti. Poleg tega pa ob njih rastejo še mlajši, ki še niso odslужili vojaškega roka, vendar nakazujejo, da imamo v njih dobre kadre za nove rezervne starešine, če ne celo za aktivne.

Enako odlično kot tekmovalci so se izkazali tudi rezervni vojaški starešine, ki so letošnje republiško tekmovanje organizirali. Prvič v dosednji vrsti republiških tekmovanj je bila organizacija in izvedba tekmovanja v celoti prepuščena občinski organizaciji ZRVS, se pravi tokrat trboveljski. In glede na to, da kot novinarji spremljamo vsa podobna tekmovanja že od njihovega začetka in

V konkurenci ZSMS: 1. SLOVENSKA BISTRICA, 2. SLOVENSKE KONJICE, 3. LJUBLJANA VIČ-RUDNIK.

ZRVS – posamezniki: 1. MARJAN KREMPELJ (Slov. Bistrica), 2. DRAGO DELOPST (Dravograd), 3. BLAŽ KRAFOGELJ (Laško).

ZSMS – posamezniki: 1. NORBERT JEDLOVČNIK (Slov. Bistrica), 2. MARKO DOMEVŠČEK (Jesenice), 3. ZDRAVKO GALUF (Slov. Konjice).

Prejeli so izredno bogate nagrade: pokale, knjige, grafoskop, diaskop z daljinskim upravljanjem, fotoaparate, daljnogled, zračne puške in busole.

Miroslav Ulčar

Majhni... zrasli smo v brigado

Nastopil je čas kapitulacije Italije septembra 1943. Enote ZDO se angažirajo v dneh od 9. do 12. septembra na razoroževanju italijanske vojske v razsulu, ki se je pomikala in umikala s predela Bele krajine in Kočevskega proti Italiji. Del odreda je prvi vkorakal v Kočevje ob kapitulaciji in takoj začel pogajanje z italijanskimi komandanti za predajo orožja in ostale opreme, vendar to ni potekalo hitro in gladko. V prvih dveh dneh je bilo treba v nekaj primerih zasesti borbene položaje in z orožjem v roki izsiliti predajo. Istočasno je ZDO vršil na območju Kočevja uspešno mobilizacijo množice prostovoljcev ter se z njimi izpopolnjeval tako, da so njegove čete prerasčale v bataljone. Razporejen na črti Kočevska reka–Kočevje–Suha krajina, brez oddiha zbira in skladišči orožje, vojno in drugo opremo, vodi manjše spopade s skupinami belogradistov in plavogradistov, ki se niso sprijaznili s kapitulacijo njihovega zaveznika Italije, se številčno izpopolnjuje in reorganizira.

Ker je odredil Glavni štab NOV in PO Slovenije z okrožnico 10. septembra 1943 Zapadnodolenjskemu odredu novo operativno območje obenem z novimi nalogami, je temu in svoji novi moči ter oborožitvi ustrezno organiziral odred štiri bataljone. Tako je dobil moč in obliko brigade, ter bil tako organiziran že 12. septembra 1943. Ta datum smemo šteti za rojstni dan nove, iz ZDD-a nastale slovenske partizanske brigade, a že 14. septembra 1943 beremo v ukazu Glavnega štaba NOV in POS med drugim tudi tole:

1. da se iz sedanjih enot ZDO in Levstikov in Ljubljanske brigade formira XVIII. divizija

2. brigade, ki sestavljajo divizijo se preimenujejo: ZDO – IX. brigada

Čprav se ni bilo moč najti natančnega dokazila o kraju, kjer se je na primeren način izvršilo preimeno- vanje Zapadnodolenjskega odreda v IX. brigado, lahko zanesljivo trdimo, da v širšem okolišju Kočevja. Tudi datum je lahko sporen – a zmotili se ne bomo, če rečemo, da je bilo to v dneh med 12. in 14. septembrom 1943. Bodi tako ali malo drugače, res je, da je v štirinajstih mesecih in pol nastala iz majhnega in večkrat preosnovanega odreda močna brigada. In dobra dva meseca zatem je ta slovenska partizanska enota že hitela na ozemlje bratske Hrvatske, v Gorski Kotar, da bi skovala v zmagovitih bojih v zimi 1943/44 skupaj s svojim soborcem in pesnikom Francetom Kosmačem, svojo himno:

„Majhni in šibki, zrasli smo v brigado...“
VELIMIR KRAŠEVEC-IGOR

KONEC

Vabimo na Kališče (Storžič)

Vabimo na 7. že tradicionalni »pohod Kokrškega odreda« na Kališče (Storžič). Pohod bo 17. in 18. junija 1978 z zaključno slovesnostjo, ki bo 18. junija 1978 ob 11. uri na Kališču pri spominskem obeležju ustanovitve Kokrškega odreda.

Vabimo na Vojsko!

Ob petintrideseti obletnici požiga vasi Vojsko nad Idrijo in petintrideseti obletnici napada na 4. partijski tečaj, ki je bil leta 1943 na Vojskem, vabijo ZB NOV in druge družbenopolitične organizacije krajevne skupnosti Vojsko ter odbor 4. partijskega tečaja na krajevno proslavo, ki bo v soboto – 24. junija 1978 ob 18. uri – pred osnovno šolo Vojsko, kjer bo slavnostni govor s kulturnim programom in tovariško srečanje.

Vabljeni domačini, borci in terenski politični delavci ter tečajniki 2., 3. in 4. partijskega tečaja oziroma tudi njihovi svojci.

Ob tej priložnosti bo poimenovanje podružnične osnovne šole v »Šolo 4. partijskega tečaja« in odprtje nove trgovine Mercator.

Prevoz je možen iz Idrije do Vojskega, z avtobusom in osebnimi vozili.

Pripravljalni odbor

Ivan Jan:

10

Korenine in razvoj belogardizma in domobranstva na Gorenjskem

Do tega napada ni prišlo, vsekakor pa se nanj v štabu 2. bataljona niso pripravili dovolj udarno in tehtno. Tako so se lahko domobranske postojanke, ki so bile še v razvoju, ob podpori gestapa in policije skoraj nemoteno razvijale, ker nanje ni bilo partizanskih napadov. Seveda pa je treba ugotoviti, da so bile odredne enote takrat resnično prešibke za uspešne napade na utrjene postojanke.

Večina domobranskih postojank je nastajala na področju bodočega Kokrškega odreda, zato so se razmere, zlasti pod Krvavcem, na poletje 1944 začele hitro slabšati. Med domobranci je bilo največ domačinov, ki so poznali ljudi in razmere, med njimi pa je bilo vedno več tudi partizanskih dezertarjev. Toda brez pomoči, ki je neprestano prihajala iz Ljubljane, se tudi domobranstvo na Gorenjskem ne bi razvijalo tako naglo kot se je. Zveze med organizatorji domobranstva je utrjeval že omenjeni Slavko Krek. O njegovem posebnem delovanju je zvedel tudi gestapo na Bledu, ki ni dovoljeval organizatorjem domobranstva, ki so računali na pomoč zahodnih zaveznikov, da bi imeli proste roke. Kreka so poklicali na gestapo, kjer pa se je izgovarjal s tajništvom pri Rupniku in je tudi dejansko postal dober sodelavec gestapa.

Ceprav je Nemce, četnike in domobrance družilo skupno sovražstvo do narodnoosvobodilnega gibanja, so gestapovci že junija 1944 in pozneje še nekajkrat aretirali nekaj takih domobransko-četniških organizatorjev tako v Kranju kot v Ljubljani, ki so bili preveč očitni agenti angleške obveščevalne službe. Toda to so bila le medsebojna notranja obračunavanja. Vendar s tem sovražnostjo proti NOB niso bile ustavljene in priprave za snovanje gorenjskega domobranstva so tako v Ljubljani kot na Gorenjskem tekale naprej, vendar v večji ali manjši tajnosti. Med te priprave sodi tudi sprejem Slavka Kreka sredi julija 1944 pri škofu dr. Gregoriju Rožmanu. Očitno je, da so na sestanku pri škofu govorili tudi in predvsem o takih protiljudskih voditeljih, kot sta bila dr. Albin Šmajd in senator Janez Brodar, ki ju je po nalogu voditeljev SLS Slavko Krek obiskal avgusta 1944 v Avstriji. Šmajda je gestapo »interniral« v Salzburg, Brodar pa se je zadrževal na Dunaju. Krek je z obema govoril o snovanju domobranstva na Gorenjskem ter njima prenesel napotila centrale SLS iz Ljubljane.

Ob tej priložnosti je Slavko Krek iskal stike tudi z avstrijskim kardinalom Inizterjem, da bi preko njega in preko švicarskega konzulata v Salzburgu za vsak primer pripravil tudi umik in švico, od koder je dr. Miha Krek večkrat pošiljal denar za krepitev domobranstva.

Tako je bilo sredi poletja 1944 dogovorjeno, da bodo voditelji SLS s škofovo pomočjo tudi na Gorenjskem začeli s širšim in javnim organiziranjem domobranstva, poleg tega pa so čez čas tja poslali tudi četniški odred. Z bližanjem konca vojne se je bližal tudi njihov čas – zopetna vzpostavitev svoje, protiljudske oblasti.

Takšno razglabljanje je potrebno zato, da bi mladim še enkrat jasno pokazali, kako je veljaška gospoda, namesto da bi učila ljudi naprednih misli in dejanj, storila vse, da so bili prav napredni sinovi ljudstva po vojni pod vplivom sovražne vzgoje označeni kot najtemnejši elementi naroda. Ime komunist je bilo z njihove strani pred vojno tako omadeževano, da je za nerazgledanega ter od politično pretkane duhovščine in vaškega veljaštva zapeljanega človeka pomenilo isto kot potepuh ali pokvarjenec. Celo več. Navaden brezdelnež in izobčenec je bil v primerjavi z revolucionarjem zanje celo manj nevaren.

★

Mar je potem čudno, če v Cerkljah in okolici niso uspevale napredne kmečke organizacije kot npr. Društvo kmečkih fantov in deklet ali kaj podobnega? Rasle in razvijale pa so se predvsem organizacije pod vodstvom duhovščine, ki je znala organizirati tako, da v miselnost kmečkega človeka, razen nekaterih gospodarskih, niso mogle prodreti revolucionarne misli. Prav v tem je treba iskati odgovor na to, zakaj tamkajšnje prebivalstvo ni čutilo potrebe po kakšnih spremembah in se je zadovoljevalo s tem, kar so imeli. Od tod tudi dejstvo, da v tem kraju pred vojno ni bilo organizacije KP, ki bi delovala pri osveščanju ljudi in razvijala ter pripravljala boj, ki se je na svojevrsten način začel leta 1941. Kraj je bil takrat izključno kmečki in zakaj naj bi se kmečki človek spuščal v nekaj, za kar ni čutil potrebe, nagnjenja, ne nujnosti? Živel so v prepričanju, da je tako dobro, pošteno in morda tudi nespremenljivo. Tako kot se zavest ne širi povsod enako hitro in istočasno, tako tudi čas boja in sprememb ne pride povsod hkrati. Zato nikomur izmed delovnih kmečkih ljudi ne moremo zameriti religioznih nagnjenj in kršiti njihova čustva, ampak, še enkrat poudarjeno, to, da so jih zapeljali veljaki, ki so v najusodnejših trenutkih naše zgodovine pozabili, da so tudi oni sinovi slovenskega ljudstva. Slovensko ljudstvo so izdali, verska čustva pa izkoriščali v svoje politične namene.

In vendar se je zgodilo prav to, kar so napovedovali revolucionerji – okupacija. Vse, kar je bilo slovenskega in jugoslovanskega, jim je bilo sovražno, odveč in namenjeno uničenju. In prav temu so se prvi uprli tisti, za katere so Škrbec, Brodar in njima enaki trdili, da so »protidržavni elementi, da so plačanci Moskve«. Ti ljudje, predvsem komunisti, so se prvi pokazali zveste Slovence in pozvali v boj za svobodo, mir, napredek. Okupirani smo bili vsi in ne le komunisti, vendar so oni prvi zgrabili za orožje in šli v boj proti okupatorju in v skladu s svojimi besedami dajali tudi svoja življenja.

Šele takrat se je v pravi luči pokazala tudi zločinska vloga protiljudskih veljakov, ki so pojem »komunist« še vedno izenačevali s pojmom pokvarjenca. Mar je potem čudno, da ta kmečki predel ni šel tako organizirano proti okupatorju kot bi, če ga dolga desetletja ne bi zapeljevali ljudje, ki so prej ali slej tudi sami sodelovali z okupatorjem? Kdo je bil torej bolj pošten, kdo je bil »ljudski« in kdo »protiljudski«?

STO ŠOL – STO JUNAKOV

20

Osnovna šola bratov Polančič v Mariboru

V središču Maribora, v Krekovi ulici, stoji osnovna šola, ki je že od leta 1960 dalje poimenovana po bratih Ivu in Lovru Polančič. Zibelka jima je stekla v Libeličah pri Dravogradu, od koder sta se leta 1924 z materjo preselila v Maribor. Ivo je že pred vojno postal član tedaj prepovedane komunistične partije in je bil zaradi tega celo zaprt. Po vdoru okupatorjev se je pridružil borcem Pohorske čete in z njimi napadel Ribnico in Šoštanj. Kot predanega revolucionarja ga je pot večkrat vodila v Maribor in Celje. Tudi 29. oktobra 1941 je prišel na sestanek z Milošem Zidanškom v Celje. Tedaj so ju gestapovci hoteli ujeti živa. Milošu Zidanšku je uspelo pobegniti, Iva, njegovo partizansko ime je bilo Ubo, pa so ujeli. Na poti v zapor je poskušal pobegniti, vendar so ga na begu ustrelili gestapovci.

Njegov dve leti mlajši brat Lovro je bil ob nemškem napadu na Jugoslavijo ujet. Sredi leta 1943 mu je uspelo, da je prišel na dopust. Takoj po prihodu domov pa je odšel med partizane v Koroški odred. Kot borec 14. udarne divizije je bil ranjen in ujeli so ga Nemci. V povračilni akciji, ko so partizani napadli nemškega deželnega glavarja Dorfmaisterja, so Lovra 12. februarja 1945 obesili kot talca v Frankolovem. Takrat so obesili kar sto talcev.

Pred kratkim je umrla tudi mati Julka Polančič, pri kateri so se shajali poznejši narodni heroji Jože Hermanko, Miloš Zidanšek, Slavko Šlander, Angel Besednjak in drugi. Njen dom je bil med drugo svetovno vojno pomembna postojanka komiteja KP za severno Slovenijo. Po vojni se je, kljub izgubi obeh svojih sinov, razdajala za graditev nove socialistične družbe.



Osnovna šola bratov Polančič deluje v dveh zgradbah: nižji razredi so v Aškerčevi, višji razredi pa v Krekovi ulici. Šolo obiskuje 681 učencev, od katerih jih je kar 44 odstotkov vključenih v posebne oblike vzgojnoizobraževalnega dela. Na šoli delujejo številni krožki, med njimi tudi krožek NOB. Vsako leto izdajo učenci svoj zbornik. Lanski, ki je izšel pod imenom »Otroci svobode« in obsega sedemdeset strani, prinaša vrsto zanimivih misli učencev o pojmovanju svobode. Svoje pripevke so objavili tudi učenci iz pobratene osnovne šole Peter Leković iz Požege.

Učenci osnovne šole bratov Polančič so sodelovali tudi na 9. srečanju pionirjev zgodovinarjev in likovnikov na tematiko narodnoosvobodilne vojne leta 1943. Na srečanju v Večenju so osvojili tretje mesto. Zmagali so tudi na kvizu »Deset kongresov ZKJ«.

Učenci te šole se udeležujejo skoraj vseh proslav in pohodov. Med drugimi so bili letos tudi na pionirskem pohodu, ki se je začel v Velenju, končal pa v Murski Soboti. Šolarji pa so tudi pridni varčevalci.

Na šoli je dobro organizirana izvenšolska dejavnost. Uspešno so pripravili obrambni dan, vodstvo šole pa si z učitelji prizadeva, da bi učence čimbolje pripravili za življenje.

Na koncu naj omenimo še to, da je mati bratov Polančič zapustila šoli bogato knjižnico in da bodo na šoli uredili spominski kotiček o družini Polančič.

Franjo Hovnik

Melinkova mama z Dovja

»Če sem le mogla, sem pomagala našim,« pravi. »Poleti, ko smo kosili senožeti v Karavankah, sem napolnila marsikateri nahrbtnik za partizane, naše fante.

»Če sem le mogla, sem pomagala našim,« pravi. »Poleti, ko smo kosili senožeti v Karavankah, sem napolnila marsikateri nahrbtnik za partizane, naše fante.

Najstarejša vaščanka v naši krajevni skupnosti je Marija Melink z Dovja. Stara je enaindevetdeset let. Dobrodušno ženo sem spoznala ob letošnjem osmem marcu. Takrat obiščemo vse žene v kraju, ki so starejše od osemdeset let. Obdarimo jih s cvetjem in s svojimi likovnimi izdelki. Te žene obiskujemo že lepo vrsto let, akcijo pa vedno izvedemo v sodelovanju krajevnih skupnosti.

Pred dnevi sem Melinkovo mamico znova obiskala! Živi v hiši, ki se ji po domače pravi pri Vahu. Dvorišče je bilo polno kokoši in tudi iz hleva so se slišali glasovi živine. Že nekaj let zanjo ne more več poskrbeti sama.

Stopila sem v izbo. Velika miza v kotu je bila pogrnjena z belim prtom, doma stkanim, kar sem zvedela pozneje. Klop ob topli kmečki peči so bile prazne. Ženica je že nekaj let vezana na posteljo. Okno ob njej je bilo zagrnjeno. Kar sama si pomaga, če hoče pogledati na dvorišče in na cesto. Ob sebi ima vedno palico, da z njo odgrne zastirto okno in se zazre v skromno obzorje. Prijazen nasmeh in najina pogleda se srečata. Ruta, privezana nazaj, ji leze na čelo. Dolgo mi je zadržala roko, ko sem ji voščila dober dan. Bila me je vesela in najin pogovor je kar hitro stekel. Prisluhnite mu tudi vi.

»Na otroška leta nimam lepih spominov. Imeli smo trdo življenje.« Kar razžiivi se, ko brskava po spominih iz dekliških let.

»S kočijo me je odpeljal in kar brez materinega dovoljenja,« začne pripovedovati. (Mladega Brica je spoznala v Vratih, ko je gradil Aljažev dom.) »Pa s te poti ni bilo nič.« Gorjenjko je smel vzeti s seboj v Brda šele, ko je dopolnila štiriindvajseto leto.



Mirko Melink, ki je umrl kmalu po vojni

to. Ze med prvo svetovno vojno sta se vrnili na Dovje. Sedem otrok se jima je rodilo. Danes živijo še trije in zanjo skrbi hčerka Danica.

Nad posteljo visijo slike. Zanimivo izrezljani okviri, ki hranijo družinsko kroniko, so že močno počrneli. Pripoveduje o njih. Če se ji zatakne, ji priskoči na pomoč Danica. S tresočo roko izvleče izza okvira sliko mladega fanta. »To je moj najmlajši sin Mirko,« reče. Zdi se mi, da ga je imela posebno rada. »Bil je vesel in postaven fant. Rad je pel in igral na orglice. Tudi našemu Mirku je vojna prekrizala vse načrte. Rad je imel svojo zemljo. Veselil se je dela in

življenja na kmetiji. Pridružil se je upornikom v znani decembrski vstaji v naši dolini. Kot mnogim se je sovražnik maščeval tudi njemu. Najprej je bil zaprt v Begunjah. Od tam so ga odgnali v neko taborišče. Kako je trepetala zanj! Vedela je, kaj je vojna. Spoznala jo je že v mladih letih.

»Če sem le mogla, sem pomagala našim,« pravi. »Poleti, ko smo kosili senožeti v Karavankah, sem napolnila marsikateri nahrbtnik. Za partizane, naše fante.« Pravi, da je bilo posebno hudo, ko so v Begunje odpeljali tudi Danico.

»Seveda nisem mami povedala, kaj delamo mladi v vasi, pa je bila še kako začudena, ko so me zaprli.« pritegne Danica. »Ni vedela, da gre za organizirano delo.«

No, pa so nekako dočkali svobodo. Povsod veselje, radost in smeh. Pri Vahovih so bili nestrpni. Mirka ni in ni bilo domov. Bila je že jesen, ko so dobili pismo od njega. Drobnopisane strani z Mirkovo pisavo so pomenile za domače pravo srečo. Pisal jim je iz Šabca.



Marija Melink

Ko je prišel iz taborišča, se je pridružil partizanom. Po končani vojni je šel v vojaško šolo. Doma so se oddahnil.

»Naš fant že ve, kaj je dolžnost,« je modrovala mati in na skrivaj jokala. Svojega ljubljence je obljela šele naslednje leto. Prišel je domov na dopust. Srečna pa je bila šele, ko se je vrnil za zmeraj. Toda, usoda mu ni bila naklonjena. Mirko je zbolel. Mladost in hrepenenje po življenju v svobodni domovini nista mogli premagati zahrbtnih bolezni. Ko se je narava odelila v pomladno cvetje, je umrl. Star je bil komaj štiriindvajset let.

Materi so ostali le spomini... Poleg fotografije umrlega sina, hrani tudi »spomenico 1941«, priznanje za Mirkov delež v narodnoosvobodilnem boju.

Tako sem zabeležila pogovor z najstarejšo vaščanko, ki je hkrati tudi najstarejša članica borčevske organizacije v naših vaseh.

LILIJANA GARTNER, sedmi razred Osnovna šola »16. december« Mojstrana

Obrambni dan »Iskra 78«

To so res koristni dnevi, saj se učimo braniti domovino, pa tudi zanimivi so

V soboto, 20. maja, smo imeli na šoli obrambni dan. Zgodaj zjutraj je bilo, ko smo se vsi učenci zbrali pred šolo in z zastavo na čelu odšli k Iskri, kjer je bilo zborna mesto. Tu so bili poleg učiteljev in ravnatelja tudi vojaki, gasilci, tovariš Branko Nikolič, ki je vodja karavle, pa predsednik krajevnih skupnosti in še nekateri drugi gostje. Po ravnateljevih uvodnih besedah smo se razdelili v skupine in pričeli z delom. Vsaka skupina je imela določene naloge, ki jih je bolj ali manj uspešno opravila. Tako smo, na primer, v šoli in vrtcu odkrili mine. Propagandisti smo imeli štab na šoli. Zbirali smo poročila z vseh območij in izdali tudi priložnostno številko biltena »Iskra 78«. In podobno.

Vsi smo se živeli v svoje naloge. Ob koncu smo odkrili tudi napake, ki jih v prihodnje ne bomo več delali. To so res koristni dnevi, saj se učimo braniti domovino, pa tudi zanimivi so.

Zvečer so učenci sedmega in osmega razreda pripravili kres in ob kresu kulturno-zabavni program. Proslave smo se udeležili tudi nekateri učenci šestega razreda, saj smo prispevali igrice. In kako imeniten je bil pasulj! Ob koncu smo ob kresu zaplesali kolo.

Takšnih dnevov si še želimo!

NIVES VODOPIJA
METKA LIKAR, šesti razred
Osnovna šola Hrvatini
Hrvatini

Proslava v Šembricu

Bilo je 14. maja 1978, ko so se srečali »vedejevci«. Pa smo se tudi mi z avtobusom odpeljali v Šembrico, kjer so se zbrali. Spomin na padle borce so počastili s salvo. Po končanem uradnem delu je bil miting, kjer smo dobili partizanski golaž. Na tem srečanju smo spoznali veliko borcev. Z bratom in mamico smo prodajali značke.

To srečanje mi bo ostalo dolgo v spominu! Naj povem še, da so na proslavi, med drugimi, sodelovali tudi pionirji iz osnovne šole, ki nosi ime Veljka Vlahovića.

ALEKSANDER JEROMEL, drugi razred
Osnovna šola Velenje
Velenje

POROČAMO POROČAMO POROČAMO

Obiskali smo gasilce

Včeraj smo obiskali gasilce. Sprejel nas je poveljnik, ki nam je razkazal gasilsko opremo ter nam opisal tudi njihovo življenje.

Posebno zanimivi so gasilski avtomobili, ki imajo že vgrajene črpalke za vodo in priključke za cevi, s katerimi gasijo. Vsak gasilec ima svojo opremo, med katero sodi delovna obleka, čelada, sekira, gasilski pas, škornji in drugo. Prav tako smo videli negorljivo obleko, razne gasilske aparate in lestve. Za gašenje velikih požarov imajo tudi vodni top. Poveljnik nam je razlagal, kako mora vsaka izmena pregledati opremo in avtomobile. Prav tako smo zvedeli, kako se gasilci urijo na stolpu v plezanju po lestvah, v hitrem gašenju in v drugih gasilskih veščinah.

Gasilci so nujno potrebni, saj rešujejo naše imetje pred posledicami požarov in drugih elementarnih nesreč.

ROBERT BUŽAN
Osnovna šola
»Janko Premrl-Vojko«, Koper

POROČAMO POROČAMO POROČAMO

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJA

Še eno pismo iz Mojstrane, ki ga objavljamo v celoti:

»Bilo je marca, ko je imela borčevska organizacija pri nas letno konferenco. V ugodnem delu jim je naš pevski zbor ob spremljavi harmonike zapel nekaj partizanskih pesmi. Na konferenco so povabili tudi predstavnike novinarskega krožka iz naše šole. Darja in Lilijana sta z zanimanjem spremljali potek konference in se na koncu vključili še v razpravo. Prisotne sta seznanili z delom in nalogami novinarskega krožka na šoli. To, da že drugo leto načrtno negujemo tradicije narodnoosvobodilnega boja, jim je znano. Na konferenci sta bili podeljeni tudi dve priznanji za uspešno sodelovanje z njihovo organizacijo. Eno so dobili graničarji s karavle Belca, drugo pa naša, osnovna šola šestnajstega decembra. Lepo priznanje, mar ne? In še

en dokaz, kako znajo borci ceniti prizadevanja in delo mladih.«

Pismo komajda potrebuje dodatnih besed. Želela sem ga uvrstiti v praznično številko ob dnevu mladosti, pa smo, kot ste videli, vso stran posvetili obrambnemu dnevu na kočevski osnovni šoli. Potem naj bi počakal do dneva borca... Toda, kdo bi čakal! Nestrpnost je botrovala odločitvi, da ga objavimo danes in seveda želja, da najmlajšim iz mojstranske osnovne šole čestitamo k priznanju.

Se boste, dragi mladi časniki iz Mojstrane, tu in tam, oglasili tudi v mesecih, ko bodo šolske duri zaprte? Naše bodo odprte, morda še bolj.

Lepo pozdravljeni!

Milena

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJA

Potrjevati se moramo do zadnjega dne

Alojz Mikenauer



»... Ves hec se je začel v Degošah, med Mariborom in Ptujem na desnem bregu reke Drave. Saj se človek niti dobro ne zasuje na petah, ko mu že segajo v roko in neprepričljivo trde, da jih kažeš najmanj deset manj kot sedemdeset let. Jaz pa te vprašam: je to sploh pomembno? Danes si ne belim glave z jutrišnjim dnem. Živim in delam kot bi moral živeti še neskončno vrsto let. Daj no, sprašuješ me, kako bi bilo, če bi jih imel še enkrat trinajst! Morda ne bi bil sodar, morda ne bi bil kratkohlaničnik splezal v konico tovariškega dimnika in na strelodod obesil partijske zastave. Prvega maja je bilo in dva dni je plapolala skoraj med oblaki. Nam pa je v srcih igralo, ena sama radost nas je bila. Po tisti akciji sem postal skojevec.

Beži no; v teh papirjih preberi. Delal sem v skopski pivovarni in se kot skojevec trudil, da bi me gospodje preveč ne ljubili. Zaprlji so me, drugič v Skopju kar za pol leta. Z rešetkami v duši so me zvezanega vodili od ene do druge žandarmerijske postaje, vse do Degoš, moje rojstne vasi. Mesec in pol je trajala pot, na kateri so me gospodje žandarji učili pokornega vedenja, bogaboječnosti in me strašili pred kužno revolucijo. Le kaj bi storili z menoj, če bi vedeli, da bom kaj kmalu postal v Zagrebu član mestnega komiteja SKOJ, da bom sodeloval z Debeljakom in Adamičem in da bo treba leta 1931 za menoj poslati tirailico državnega sodišča za zaščito države. Dunaj, Praga, Pariz, leta 1936 pa v Španijo. Sredi poletja je bilo. S šestimi tovariši sem jih mahnil čez Pireneje; štirje asturski rudarji, en Katalonec in jaz. In potem s fronte na fronto. Začel sem kot diverzant in končal leta 1938, potem, ko sem bil večkrat ranjen, kot vojni invalid v Franciji. V Parizu sem se znašel v večji skupini Jugoslovancev, med katerimi so bili tudi Veljko Vlahović, Aleš Bebler, Stane Bobnar...

Zapisuješ? Iz te zadeve bo nastal, zdi se mi, bled življenjepis. Ampak to pa le zapiši, da sem se v tistih dneh, ki sem jih preživel s tovariši v Parizu, soočil s primeri nepozab-

nega tovarštva in humanosti. Devet mesecev je bilo kot eno lepo življenje, lepo po svojih človeških vrednotah. Takrat se je, na poti v Moskvo, kjer naj bi ga tretja internacionala potrdila za sekretarja Komunistične partije Jugoslavije, pri nas oglašil tovariš Tito. Spominjam se njegovih ognjevitih besed, ko je govoril o našem zgodovinskem poslanstvu, o nalogah, ki so nas čakale v domovini, ko je poudaril, da vojne ni konec. Rekel je še, naj odpotujejo težki vojni invalidi v Sovjetsko zvezo, ostali pa naj se napotijo v domovino.

Prvi september leta 1939. Začela se je druga svetovna vojna. Tri dni kasneje sem bil z Zoro Ignatović na ilegalni poti proti Jugoslaviji. Lahko si predstavljaš to pot spanje presneto veliko stalo. Zjutraj so me zbudili namesto budilke – do zob oboroženi možje. Tiralica se torej še ni ohladila. Štirinajst dni so me ogledovali v Šentjakobski vojašnici, tri tedne v Petrinjski v Zagrebu in na misel ni nikomur prišlo, da bi moje rane pokazali zdravniku. Pošiljali so me kot paket; zdaj v Beograd, v Glavnjačo pa na Ado Ciganlijo in spet v Ljubljano v Miklošičeve zapore.

Izmuznil sem se jim skozi šivankino uho. Priznal nisem ničesar, izmučen kot sem bil pa tudi nisem dajal vtisa, da v meni še vedno živi revolucija. In potem na svobodi, v Mariboru, sem ponovno zaživel. Spet sem delal s tovariši skojevci, spet sem bil v zagrebški tovarni, pa v Leskovcu kot sodarski pomočnik in že se je začelo leto 1941. Na Štajersko bi šel, v Degoše, me je dajalo. Šel sem in v Mariboru sem jim padel v dlani, Nemcem. S transportom v Berlin in od tam v premično delovno taborišče. Preklet, preklet, sem ponavljal vso pot. Zdaj sem moral vragom kopati rove za kable, čistiti kar so bombe razorale in iskati priložnost za beg, ki je vse do leta 1945 ni bilo. Osvobodila nas je

Rdeča armada. Do leta 1947 sem bil vezist v štabu pri Žukovu. Tod sem bil ves čas povezan z našo vojaško misijo v Berlinu. Moja prizadevanja, da bi se lahko vrnil v Jugoslavijo, pa so bila dolgo zaman.

Da, po osvoboditvi mi je ves čas pošta dajala kruh; najprej na ministrstvu v Beogradu in kasneje na pošti v Ljubljani, kjer sem delal do leta 1960, ko sem skočil v pokoj. Skočil? Daj no, splazil sem se. Bolezen me je stisnila in mi grozila z najhujšim. Vojna le ni trim in tiste rane, ki jih imam, so drugačne od ljubezenskih. Po letu in pol ležanja v bolniških posteljah sem si rekel: fant moj, spet bo potrebna revolucija. Vstani, delaj, bodi koristen, premaguj bolečine in se izogni prerani starosti. Pa sem potrkal na vrata Založbe Borec v Ljubljani in... in so me vprašali, kaj bi rad delal. Tisto, kar sodi med najtežje, sem odgovoril, bolj sebi kot njim v izživ. Začel sem prodajati knjige. Fant moj, sem rekel, da jih prodajam? Daj no, to ni le trgovina. Kadar prodajam knjige na temo naše oborožene revolucije, širim tudi naše ideale. Ljudje pa imajo tako ali drugače vse premalo časa, da bi sledili odstavkom, da bi uživali v lepem. Ob sleherni knjigi, ki jo prodam, ljudi prepričujem. Ni mi žal besed, ne truda, kadar prepričujem zamen. Nekaj sem prav gotovo storil, v nečem sem prav gotovo uspel, si rečem. In drugič spet pridem. Pravijo da sem uspešen prodajalec knjig, jaz pa jim odgovarjam, da sem samo dober učenec 'agitpropa'.

Da, veliko berem. Blago, ki ga prodajam, hočem tudi spoznati, spoznati hočem seveda še veliko več.

Zdaj me boš vprašal, kaj mislim o naši mladini; zlata je in to ni parola za vsak dan. Lahko bi bila le toliko boljša kolikor več bi se ji mi starejši posvetili. Premalo jih je samo opazovati, jim dajati ocene in graje. Premalo jim je tudi samo soliti pamet. Treba jim je dajati možnosti, da se potrdijo. Mi smo se potrjevali v posebnih okoliščinah in moramo se potrjevati do zadnjega dne...!

Silvo Teršek

Je kaj vrednejšega?

To, kar se ne spreminja, je naša opredelitev, naša skupnost na isti samoupravni socialistični poti, ki smo si jo sami izbrali. V Srbiji je, tako kot drugje po Jugoslaviji, v štirih letih (od sedmega kongresa) narejenega toliko, da niti trdne, impozantne številke, ne glede s koliko upornosti bi jih izbirali, ne bi mogle vse to v popolnosti izraziti. **Težko je orisati vse, kar smo dosegli, zgradili in razvili v samih ljudeh...** Zveza komunistov Srbije, kot tudi v drugih naših sredinah, ima – skupno z delovnimi ljudmi in v njihovih vrstah, ko z njimi deli samoupravno usodo – prav v tem naraslem potencialu ljudske zavesti veliko osnovo in največjo priložnost za dolg in siguren korak naprej.

Še se dobro spominjamo vzdušij kongresov in konferenc, ki so že za nami. Lahko jih je bilo prepoznati tudi na osmem kongresu Zveze komunistov Srbije. To je morda tisto, kar je povsem isto. Če bo to nekatere tujce motilo, je nam to prav gotovo razlog za zadovoljstvo.

Povedano z najbolj enostavnimi besedami: **11. kongresu Zveze komunistov Jugoslavije v dediščino tudi ne moremo dati kaj vrednejšega od enotnosti!**

VJESNIK – 30. maja 1978

Bratstvo – naše trajno bogastvo

Gorazd Mazej, delegat za 11. kongres ZKJ:

»Kaj pomeni razvijanje bratstva in enotnosti za mariborsko občino?«

»Bratstvo in prijateljske vezi so bile, so in bodo pomembne za občino Kraljevo in Maribor. Prav prek teh vezi nam je namreč uspelo razbiti še zadnje ostanke liberalističnih teženj v naši občini. **Bratstvo in prijateljstvo s srbskim ljudstvom, posebej z občino Kraljevo, postaja naše trajno bogastvo in družbenopolitično angažiranje.** Samo enotni v naši socialistični samoupravni skupnosti, združeni okrog zveze komunistov in tovariša Tita, bomo lahko premagali še tako velike ovire, bodisi da te prihajajo od zunaj ali pa da nastajajo znotraj države.«

VEČER – 9. junija 1978

Brez idile

Napor in želja, da kar najhitreje nadoknadimo, za kar nas je v razvoju prikrajsala zgodovina in odpravimo, kar je povzročila kratkovidna izkoriščevalska in hlapčevska politika tujega in domačega kapitala, je vnesel v naše življenje, delo, družbenoekonomski položaj, kulturo in zavest, pa tudi v podobo naše pokrajine velike spremembe. Te niso obšle naše vasi in našega kmeta, ampak so prav tu morebiti najbolj opazne. Tradicionalne slovenske vasi skorajda ni več. Tudi ne več vaske idilike, ki je tako bila v glavnem le idila za slovenskega malomeščana, ki jo je gledal od zunaj, z njene nedeljske ne pa s potom in žulji prepo-

jene in dostikrat tudi preklete plati. **Danes je to eno tistih področij združenega dela, kjer se lahko pohvalimo z rezultati, kjer lahko tudi svetu s ponosom pokažemo doseženo** in kjer tudi dovolj jasno vemo, kaj hočemo še doseči ter kakšna so sredstva in poti, ki nam to omogočajo. **To je predvsem zasluga naporov v zadnjem desetletju našega razvoja po letu 1968, ko so bili v slovenski skupščini sprejeti sklepi o razvoju kmetijstva in ki praktično pomenijo odpiranje izhoda iz zastoja v razvijanju družbenoekonomskih odnosov in vzpodbudo enakopravnemu uveljavljanju in razumevanju pomena kmetijstva za bodočnost slovenske družbe.**

DNEVNIK – 1. junija 1978

O tistih, ki prihajajo

V anketiranju Centra za raziskavo javnega mnenja pri Inštitutu družbenih ved v Beogradu, so mladi – ko so razvrščali najpomembnejše dosežke jugoslovanskega socializma – na prvo mesto postavili naš sistem samoupravljanja, na drugo bratstvo in enotnost, na tretje enakost in enakopravnost ljudi, na četrto svobodo in demokracijo ter na peto mesto ekonomski napredek.

NIN – 28. maja 1978

O mladih komunistih...

Povod za naše razmišljanje o resnično izkoriščenem potencialu mladih, ne samo v partiji, marveč tudi na drugih področjih družbenopolitičnega angažiranja, so bile besede Jure Bilica na mladinskem srečanju v Kumrovcu, ki je bilo pred kratkim.

Če bi bila vsaj polovica mladih komunistov aktivna v mladinski organizaciji, to je bistvo Biličevih besed, bi bila to sila, sposobna preobrniti ta svet, bil bi to SKOJ današnjice. Zberimo vsaj njih. Njih organizirajmo. Naj bodo predhodnica, ki bo popeljala štiri milijone mladih ljudi Jugoslavije.

Čeprav je v besedah tovariša Bilica nekaj zvišanega, celo borbenega tona, pa tudi glasnega poziva tej generaciji, da spremeni nekaj v svojem splošnem družbenem in političnem angažiranju, je težko ne pritrditi bistvu takšnega sporočila. Saj je bilo tudi v mladinski organizaciji sami dosti samokritičnih besed v zvezi z delovanjem mladih komunistov znotraj te organizacije, tudi kritičnih pripomb na njihovo odsotnost iz akcije zveze socialistične mladine po sprejemu v partiji, in podobno.

MLADOST – 2. junija 1978

Proti sestankom med delovnim časom

Komunisti Verige Lesce so, da bi povečali storilnost in pospešili dosledno uresničevanje proizvodnih programov, predlagali vsem družbenopolitičnim organizacijam, poslovnim in samoupravnim organom, kakor tudi skupščini, da se povsem opustijo sklici katerikoli sestankov in posvetov v delovnem času.

KOMUNIST – 9. junija 1978